

Małgorzata Acalska
Anna Nakielska- Kowalska

Warto czytać! Materiały metodyczne dla nauczycieli

**Miejski Ośrodek Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy,
2015.**

Tytułem wstępu

Jedynie czytaniem krzepi się duszę.

Wolter

Czytanie na cenzurowanym

O czytaniu napisano już wiele. Umiejętność wyjątkowo ważna, niezbędna dla rozwoju duchowego człowieka, ale także ułatwiająca funkcjonowanie w nowoczesnym, z informatyzowanym świecie. Świadomość tego faktu mieli twórcy nowej podstawy programowej, którzy za wskazaniem wytyczonymi dla europejskiego kształcenia uznali, że ta właśnie umiejętność jest najważniejsza i dlatego jej rozwijanie znalazło się na pierwszym miejscu wśród zadań, jakie wyznacza się obecnie szkole.

Czytanie rozwija! To oczywista prawda, ale tylko dla tych, którzy czytać lubią i spotkanie z książką traktują jako przygodę, która nadaje życiu sens. Czytanie jest pasją, sposobem na spędzanie wolnego czasu, formą mierzenia się z przeciwnościami losu, sposobem na budowanie charakteru i wzmacnianie pozytywnych aspektów swojej osobowości. Niestety, tylko dla niektórych. Ci, którzy pochłaniają książki w błyskawicznym tempie, należą dziś do znakomitej mniejszości. Współczesny świat zdaje się niemalże zmuszać nas do postawienia sobie pytania: dlaczego ludzie nie czytają? A może nie jest to pytanie właściwe? Może należałoby zapytać: dlaczego nie czytają książek?

W opracowaniach poświęconych zagadnieniu czytania w szkole znajdujemy wyjaśnienia przyczyn tego faktu. Anna Janus-Sitarz w swoim artykule¹ podaje, że uczniowie nie czytają, ponieważ nie umieją czytać w sposób, który umożliwiałby rozumienie czytanego tekstu, wolą korzystać z bryków, opracowań, adaptacji filmowych. Sama szkoła nie motywuje do czytania. Książka opatrzona oznaczeniem, że to lektura zdaje się z zasady być nieciekawa, o czym mówią często sami zainteresowani.

Młodzi ludzie nie widzą też czytających dorosłych. W rodzinach brak pozytywnych przykładów związanych z czytaniem. W bliskiej im popkulturze także. Czytanie jest czasochłonne. Na lekturę trzeba poświęcić dużo czasu, a młodzi żyją przecież intensywnie. Korzystają z dodatkowych zajęć, uczą się języków obcych, stawiają na nowoczesne formy komunikowania. Książka nie jest dziś dla młodych atrakcyjną formą rozrywki. Interesują ich gry komputerowe, programy telewizyjne, portale społecznościowe - nie lektura. Młody człowiek chętniej niż książki czyta tweety, maile, sms-y, podpisy pod zdjęciami. Woli zatem teksty krótkie, które umożliwiają mu komunikowanie się z innymi. Czytanie

¹ Anna Janus-Sitarz, *Aby chcieli i umieli czytać, czyli jak motywować do czytania lektur szkolnych* [w:] *Doskonalenie warsztatu nauczyciela polonisty*, Universitas, Kraków 2005.

stało się więc przede wszystkim narzędziem społecznym a nie sposobem bycia.

Jeszcze do niedawna trudno było sobie wyobrazić kogoś, kto w ogóle nie czyta. Teraz świat zmierza w tym właśnie kierunku. Coraz częściej tekst czytany to wyłącznie tekst użytkowy a nie artystyczny, ten, który dotąd pozwalał rozwijać się wewnątrz. Temu stanowi rzeczy nie może nie sprzeciwić się nauczyciel, musi brać te skomplikowane uwarunkowania czytelnictwa pod uwagę, kiedy planuje swoją pracę. Co zrobić, by młodzież czytała, co wybierać, jakie lektury proponować, jak zachęcać do czytania?

W walce o czytelnika szkoła zdaje się mieć coraz więcej sojuszników. Wbrew ogólnym tendencjom, trudnościom, wydaje się, że kolejne osoby i instytucje zdają sobie sprawę z niebezpieczeństwa związanego z nieczytaniem. Inicjowane są akcje społeczne, które propagują codzienne czytanie dzieciom i zapewniają, że to najlepszy sposób wpływania na zwiększenie ich potencjału intelektualnego. „Cała Polska czyta dzieciom” – program Fundacji ABCXXI – znają chyba wszyscy. Jego podstawowym założeniem jest przekonanie dorosłych do czytania najmłodszym dwadzieścia minut dziennie, codziennie, dla przyjemności.

Podobne cele przyświecały inicjatorom działań w ramach obchodów zorganizowanego w roku 2014 Roku czytelnika². Kontynuację tych działań stanowić będą działania podjęte w bieżącym roku ogłoszonym już Rokiem czytania³.

Ważną rolę w kształtowaniu postaw czytelniczych pragnie odegrać również Ministerstwo Edukacji Narodowej. Ostatnio, z inicjatywy jego pracowników, stworzono listę lektur do szkoły podstawowej. W internetowym konkursie MEN pod tytułem „Wyberzmy wspólnie lektury najmłodszych uczniów” wzięło udział około 12 tysięcy osób⁴. W jego wyniku powstała lista lektur, które respondenci uznali za interesujące dla uczniów szkół podstawowych (lista dostępna jest na stronie MEN).

Wreszcie z pomocą polonistom mogą przyjść sami uczniowie. Na szczęście są wśród młodych ludzi tacy, którzy czytają książki. Nie zawsze są to lektury szkolne, ale tytuły, które mogliby zaproponować rówieśnikom.

Jak już wspomniałam, nauczyciel polonista nie może zostać wobec zjawiska zaniku czytelnictwa obojętny. Konieczne jest doskonalenie umiejętności czytania nie tylko w szkole podstawowej. Ćwiczenia tego typu powinni organizować nauczyciele na wszystkich etapach edukacyjnych. W pracy nad tekstami należy pamiętać, żeby spotkania z

² <http://pisarze.pl/publicystyka/6292-rok-2014-ogoszony-qrokiem-czytelnikaq.html>

³ http://wyborcza.pl/1,75475,17232977,Rok_2015_rokiem_czytania__O_wyzszosci_Wokulskiego.html

⁴ <http://men.gov.pl/ministerstwo/informacje/wyberzmy-wspolnie-lektury-najmlodszym-uczniom-mamy-wyniki.html>

lekturą były interesujące dla uczniów. Zabiegi nauczyciela powinny się koncentrować wokół tworzenia właściwej motywacji do czytania, ukazywania korzyści wynikających z lektury.

Książka, którą przygotowaliśmy zawiera zbiór materiałów dydaktycznych, które w zamyśle jej autorek, mają stanowić pomoc w realizacji lekcji czytania. Mamy nadzieję, że nasze propozycje spełnią Państwa oczekiwania i pomogą uatrakcyjnić prowadzone zajęcia.

Małgorzata Acalska

Propozycje metodyczne

Paul Celan *Fuga śmierci, Psalm*

1. Sugestie metodyczne.

Poeta- zagadka, coraz częściej czytany i publikowany. Poezja Celana jest na wskroś nowoczesna. Nie poddaje się jednoznacznym odczytaniom. Wymaga od czytelnika kreatywności, uważnego czytania, otwartego umysłu. Byłoby wskazane, gdyby zetknęli się z nią również uczniowie szkół ponadgimnazjalnych.

2.O poecie.

Celan wydał mi się postacią, która jest dobrym przewodnikiem w tym świecie. Głównie chyba dlatego, że gdy przyglądałem się tej przedwojennej, przedzagładowej konstelacji postaci, zaczęło mi świtać, że poeci i pisarze potrafią być znacznie radykalniejsi w sondowaniu naszej kondycji i wymierzaniu kondycji naszej kultury, języka, relacji między językiem a doświadczeniem – radykalniejsi niż myśliciele, filozofowie akademicy, czy nawet pozaakademicy, tacy jak Walter Benjamin, którzy zawsze się jednak czegoś kurczowo trzymają, zawsze poprawiają sobie humor jakąś teorią. Pisarze i poeci często nie wiedzą, co robią, ale właśnie dlatego potrafią pójść dalej, zagrać śmieiej niż filozofowie.

(Adam Lipszyc, www.krytykapolityczna.pl)

3. Materiały metodyczne.

Scenariusz lekcji

I Tytuł: Wiersze przeprowadzać przez szczelinę, czyli szukanie kluczy do Celana.

II Czas realizacji: 4 godziny lekcyjne.

III Uczestnicy: uczniowie klas humanistycznych szkół ponadgimnazjalnych.

IV Cele.

Uczeń:

- doskonali umiejętność znajdowania analogii i metaforyzacji (kompetencje kluczowe)
- po odczytaniu opinii na temat znaczenia twórczości Celana buduje hipotezy na temat poetyki i tematyki jego twórczości I 1.1
- po wysłuchaniu recytacji Paula Celana formułuje swoje wrażenia, z intonacji poety odczytuje sensy utworu **Fuga śmierci**, wskazuje sposoby budowania napięcia w wierszu (warstwa brzmieniowa oryginału) II.1.1
- po przeczytaniu wiersza **Fuga śmierci** wskazuje kompozycję muzyczną utworu II 2.1
- odczytuje sensy wersów powtarzanych oraz dwóch wątków treściowych utworu **Fuga śmierci** II 3.1, II 3.4
- odczytuje funkcjonalność zastosowanych zabiegów językowych (składniowych, leksykalnych, tropów stylistycznych, zabiegów interpunkcyjnych) w wierszach **Fuga śmierci** i **Psalm** I 3.1,7; II 2.1
- wskazuje cechy gatunkowe w wierszu **Psalm** i odnosi swoje spostrzeżenia do wiedzy na temat modelu poezji psalmicznej II 3.1; II 2, 2
- odczytuje wiersze Celana w kontekście biograficznym oraz historycznym II 3. 2,4
- w świetle wierszy Celana podejmuje problem nacjonalizmu, Holocaustu i zła II 4.1,3
- pisze analizę i interpretację wiersza Celana **Żar** III 1.1

V Planowane efekty.

Uczeń potrafi:

- dokonać analizy językowej utworu: odczytać sensy wyrazów, metafor, neologizmów, anakolutów, znaków interpunkcyjnych
- wskazać znaczenie warstwy brzmieniowej utworu
- odczytać funkcjonalność kompozycji wiersza
- dostrzec związek pomiędzy doświadczeniem osobistym i intelektualnym poety a kształtem artystycznym utworu
- wykorzystać kontekst teoretyczno- literacki i biograficzny do interpretacji wiersza
- twórczo rozwiązywać problemy
- napisać analizę i interpretację wskazanego wiersza Paula Celana.

VI Treści kształcenia:

1. Poznanie twórczości Paula Celana, w szczególności wierszy: **Fuga śmierci**, **Psalm**, **Żar**⁵ i jej znaczenia dla kultury europejskiej.
2. Odczytywanie sensu całego utworu.
3. Rozróżnianie innowacji językowej.
4. Wstępne rozpoznanie utworu oraz jego analiza i interpretacja.
5. Tworzenie dłuższego tekstu.

⁵ P. Celan *Psalm i inne wiersze*, Kraków 2013, s. 37, 173, 359.

VII Sposoby realizacji działań.
Przedstawienie klasie celów lekcji.

Część 1

1. Ćwiczenie rozwijające umiejętność znajdowania analogii⁶. Uczniowie pracują indywidualnie w wyznaczonym czasie 3 min. Każdy otrzymuje kartę ćwiczeniową (**Załącznik 1**).

Zadanie:

Przyporządkuj każdy element z kolumny A elementowi z kolumny B. Zapisz to w następującej formie:

A jest jak B, bo...

Prezentacja.

2. Ćwiczenie rozwijające umiejętność metaforyzowania⁷. Praca w grupach trzysobowych. Lider zespołu losuje karteczkę, na której zapisano rzeczownik (**Załącznik 2**).

Zadanie 1

Zapiszcie, jakie funkcje pełni przedmiot, którego nazwę wylosowaliście.

Prezentacja

Zadanie 2

Wybierzcie dwie funkcje i poszukajcie znaczeń metaforycznych.

Prezentacja

Omówienie ćwiczenia i przypomnienie funkcji metafor, w tym symboli.

Część 2

1. Rozdanie kartek z opiniami na temat Celana. Uwagi uczniów na temat poezji tego poety (**Załącznik 3**⁸).

2. Sformułowanie problemu:

Słuchając recytacji Celana zastanówcie się, co recytacja (ton głosu, sposób wypowiedzania fraz, tempo mówienia) sugeruje? Jakie treści niesie wiersz?

Wysłuchanie recytacji *Fugi śmierci* przez poetę (płyta CD- plik audio).

Dyskusja. Zapisanie hipotez na tablicy.

Np.

-chłodny żar

-przyspieszanie i przeciąganie fraz

-milknięcie, zjadliwy ton głosu

-celowe pomyłki

-zmiennosc tonu, tempa i rytmu

-forma wiersza to nośnik jego sensu.

⁶ E. Nęcka z zespołem, *Trening twórczości*, Gdańsk 2005, s. 82.

⁷ Ibidem, s. 90.

⁸ Źródła cytatów wskazane w bibliografii.

3. Odczytanie wiersza. Analiza i interpretacja tekstu z wykorzystaniem Karty pracy (**Załącznik 4**). Praca w parach.

Prezentacja.

Np.

- kompleks ocalonego
- metaforyka wiersz (niepokojąca, **katastroficzna**)- mleko czarne, groby kopane w powietrzu, włosy z popiołu, taneczna melodia grana grabarzom
- symbolika wanitatywna i związana ze śmiercią **grób w powietrzu**- kluczowa metafora wiersza, Celan mówił, że ocaleni z obozów widzieli w tym wierszu fakty, a nie metafory
- **muzyczność; motywy przewodnie (tematy fugi)**
- nazwa **fuga** w tytule wskazuje na ścisły związek muzyki ze śmiercią, jak i z muzyczną warstwą wiersza: charakterystyczne dla fugi **powtórzenia, powracające motywy, aliteracje i nietypowy rytm**; rytm powrotów jest zaburzany (**modyfikacje tekstu, przestawienia**)- bez monotonii
- w wierszu dominuje **głos ofiar, więźniów obozu** (stąd liryka bezpośrednia), mowa niezależna- przytoczenie głosu komendanta obozu
- dwa tematy fugi: **głos ofiar i głos oprawcy** składa się z kilku powtarzanych motywów
- głos ofiar jest refrenem, podmiot zbiorowy mówi w imieniu wszystkich ofiar
- **czarne mleko**- powtórzenia mają **charakter litanijny**; codzienność więźniów, więźniowie dostawali do picia czarny płyn, który nazywali czarnym mlekiem (pozorny oksymoron); metafora żydowskiego nieszczęścia
- wiersz wyraża apatię, sytuację bez wyjścia
- wspomnienie domu komendanta, przywołanie faustowskiej Małgorzaty to **kontrast** dla przemocy i tonu rozkazu
- II część: **zdlawiona rozpacz**; kontrast między złotymi a popielatymi włosami
- napięcie narasta, do stwierdzenia: **śmierć jest mistrzem z Niemiec**, które ma charakter **konkluzji**
- później napięcie narasta- opis indywidualnego końca życia
- napięcie wynika również ze **zderzenia tego, co estetyczne**: piękne włosy, piękno słowa z **agresją rozkazów**, przemocą życia obozowego
- imiona Małgorzaty i Sulamit to pojęcia symbole, pojęcia kulturowe: Małgorzata obiekt pożądania Fausta, ucieleśnienie romantycznej miłości, Sulamit- kobiecie symbol piękna, kobieta wielbiona i

podziwiana w ***Pieśni nad Pieśniami***, mistyczny symbol nadziei na powrót do Syjonu

- włosy niemieckiej Małgorzaty są ciągle złote, włosy Sulamit, Żydówki są spopielale; piękno muzyki towarzyszy grozie śmierci; gorzki obraz niemożności istnienia obok siebie dwóch kultur
- Celan buduje więzi z zamordowanym, z ofiarami
- Celan mówił: ***wreszcie pojąłem naturę swojej pracy, która jest dalszym kopaniem tego samego grobu***
- wiersz mówi o daremności wyrażania własnego smutku
- rama kompozycyjna
- paralelizm składniowy
- powtórzenia tych samych motywów: korowód, chóry
- cały utwór-**stylizacja muzyczna**.

4. Wysłuchanie fragmentu "*Little*" Fugue (G minor, BWV 578) Bacha⁹. Omówienie kompozycji muzycznej wiersza Celana, określenie funkcjonalności tej kompozycji w kontekście wiedzy o roli orkiestr złożonych z więźniów w obozach koncentracyjnych. Wykorzystanie prezentacji multimedialnej.

5. Omówienie biografii Celana oraz znaczenia wiersza dla kultury europejskiej.

1920-urodził się w Czerniowcach na Bukowinie w rodzinie żydowskiej (ojciec był pośrednikiem w handlu drewnem) jako Paul Antschel; uczy się w szkole powszechnej z niemieckim, zmienia ją na szkołę hebrajską, później gimnazjum z językiem rumuński, uczy się angielskiego

1938- zdaje maturę, rok studiuje medycynę w Tours

1939- wojna przerywa studia we Francji; rozpoczyna romanistykę w Czerniowcach

1940- wkroczenie Armii Czerwonej; na uniwersytecie musi studiować rusycystykę

1941- deportacje Żydów przez Rosjan; wkracza SS i sprzymierzone z nimi oddziały rumuńskie; prześladowanie i likwidowanie Żydów; powstaje getto w Czerniowcach

1942- wywózka rodziców; ojciec ginie w tym samym roku, matka też (lub rok później)

1941- roboty przymusowe w Mołdawii

1944- powrót do Czerniowców do getta; wkroczenie armii Czerwonej; studia- anglistyka w Czerniowcach

1945- wyjazd do Bukaresztu; praca w wydawnictwie *Rosyjska Książka*; tłumaczy Kafkę, Lermontowa; podpisuje przekłady Ancel (w 1947 tworzy anagram Celan i tak się podpisuje)

⁹ www.youtube.com

1947- publikuje *Fugę śmierci*

1947- emigracja do Wiednia (ucieczka przed sowyetyzacją Rumunii)

1948- poznaje Ingeborg Bachmann; pisze, wydaje wiersze; emigruje do Paryża

1949- studia germanistyczne

1950- tłumaczy wiersze Golla (żona poety oskarży go o plagiat)

1951- ślub z Gisele Lestrang, z którą ma dwóch synów (starszy umiera po urodzeniu; młodszy Eric ukończył szkołę cyrkową- został magikiem; po śmierci matki w 1991 opiekuje się spuścizną po ojcu); tłumaczy Mandelsztama, Simenona, Valery, Jesienina, Picassa

1962- pobyt w klinice psychiatrycznej; w latach 60-tych jeszcze kilka razy przebywał na leczeniu (1965- atakuje w furii żonę nożem, 1967- próba samobójcza)

1970- samobójcza śmierć

6. Odczytanie wiersza ***Psalm*** (**Załącznik 4**). Sformułowanie problemów:

I Co o relacjach człowiek- Bóg, człowiek- człowiek mówi ten utwór?

II Czy utwór Celana realizuje założenia gatunku?

Uczniowie po indywidualnej lekturze rozstrzygają problemy w dyskusji.

Wykorzystanie prezentacji multimedialnej. Protokolant zapisuje głosy w dyskusji.

Np.

- oparcie wiersza na **paradoksach**
- zgłębianie **niebytu**, **absolutyzowanie nicości**
- liryka **podmiotu zbiorowego**- wypowiedzanie się w imieniu Żydów
- **psalm pochwalny**: Nikt jest pochwalony, wysoki, konkretny
- *Nikt* to Bóg (o Bogu nic się nie da powiedzieć), inny niż człowiek
Lub
- *Nikt* to drugi człowiek, wszelkie niedoszące porozumienia
- Bóg nie rozmawia z człowiekiem, Bóg jest niedostępny (kreacja uczyniła z Boga osobę bliską naturze)
- pierwszy wers być może jest bluźnierstwem
- odwołania do opisu stworzenia
- *na-* **przeciw surrealisticzne połączenie sprzeczności**
- **słupek, pręcik**- róża zakwita mocą pisania, ale słowo zawiera w sobie i kurz, i pył, bowiem zestawione jest z przymiotnikiem pustynny
- **Korona**- odniesienie do korony cierniowej należącej do **arma Christi**, żydowskie cierpienie na krzyżu
- **jest to antypsalm.**

Część 3

Podsumowanie:

Uczniowie w formie rozmowy z elementami dyskusji rozważają problem:
Czy T. Adorno miał rację, mówiąc, że poezja po Oświeceniści jest niemożliwa?

Praca samokształceniowa:

Proszę napisać analizę i interpretację wiersza **Żar** (Załącznik 5)

Opis metod

1. Metody rozwijając twórcze myślenie

Tworzenie symboli¹⁰

Ćwiczenie ma na celu zdobywanie umiejętności tworzenia trafnych i jednocześnie oryginalnych opisów rzeczywistości oraz doskonalenie umiejętności przeformułowywania problemu. Wykonując ćwiczenie uczeń wskazuje, czego symbolem mogą być przedmioty do tej pory nietraktowane jako symboliczne. Uczniowie najpierw losują nazwy przedmiotów (lub przedmioty). Określają ich utrwalone funkcje. Następnie poszukują nowych znaczeń.

Właściwy nośnik¹¹

Metoda pozwala uczniom odnajdywać analogie. Na tablicy należy wypisać w dwóch kolumnach hasła, np.

A

gleba

maluch

ruch

...

B

czysta szklanka

zabawa z Bronią

gra w karty

...

Uczeń powinien przyporządkować każdemu elementowi z kolumny A element z kolumny B, według schematu:

A jest jak B, bo...

Związki zaznaczamy graficznie za pomocą strzałek. Możliwe są wielokrotne przyporządkowania.

Środki dydaktyczne:

¹⁰ E. Nęcka z zespołem, op. cit., s. 90.s. 88, 90.

¹¹ **Ibidem**, s. 82-83.

1. Teksty literackie, karta pracy.
2. Karty do ćwiczeń rozwijających twórcze myślenie.
3. Komputer z dostępem do Internetu, rzutnik multimedialny.
4. Nagranie "*Little Fugue* (G minor, BWV 578) Bacha.
5. Zakreślacze.

Załączniki

Załącznik 1

Ćwiczenie 1

A	B
obóz	wielkie dzieło
kolonie	upadek z wysokiego konia
dzieci	granice moralności
zamek	czysty ręcznik
nauczyciel	głęboka dziura
skrzypce	komiks
miasteczko	dzieło rzeźbiarskie
orkiestra	naprawić zlewozmywak
kubek	urynkowanie gospodarki
ryba	czytanie metaforyczne

Załącznik 2

gleba	gleba	łopata	łopata
-------	-------	--------	--------

Załącznik 3

Jeden z najbardziej znaczących współczesnych poetów (Paul de Man)

[Autor] *arcydzieł pękniętych wewnątrznie, kalekich (Jerzy Jarzębski)*

[Autor] *wierszy rozczarowanych (Philippe Labarthe)*

Twórczość Celana uprawia w ruch przerażającą mimesis (Alvin Rosenfeld)

[Celan] *krwawiąca rana (Cioran)*

Liryka Celana sytuuje się tam, gdzie słowa są już niemożliwością (Ilse Brem)

Wiódł (wedle jego słów) życie między językami (Felix Przybylak)

WIERSZ JEST SAMOTNY. Jest samotny i w drodze. Kto go pisze, jest wspólny z nim w drodze (Celan)

Załącznik 4

KARTA PRACY

1. Dokonajcie analizy językowej wiersza, wypełniając poniższą tabelę.

Fragment wiersza	Rodzaj środka stylistycznego	Funkcja, sensy wiersza
<i>Fuga śmierci</i>		
<i>czarne mleko</i>		
<i>pijemy</i>		
<i>grób w powietrzu</i>		
<i>Człowiek (...), który bawi się z węzami</i>		
<i>Złoto twoich włosów Małgorzato</i>		
<i>zagrajcie do tańca</i>		
<i>Popiół twoich włosów Sulamit</i>		
<i>Głębiej wrzynajcie się w glebę</i>		

śmierć mistrzem Niemiec	jest z		
Grób macie chmurach	wtedy w		

2.W tekście **Fuga śmierci** Celana zaznaczcie, posługując się zakresłaczami, wszystkie powtarzające się wyrazy i frazy. Jak te powtórzenia wpływają na sens wiersza (funkcje słów- kluczy). Jak wpływają na kompozycję wiersza?

.....

.....

.....

3.Jakie sensy wiersza odczytujecie?

.....

.....

4. Paul Celan o swoim utworze powiedział: *Todesfuge jest dla mnie także tym: napisem nagrobnym i grobem. [...] moja matka ma tylko ten grób.* W świetle tych słów odczytajcie ponownie tekst.

.....

.....

.....

Fuga śmierci

Czarne mleko poranku pijemy je wieczór

Pijemy je w południe o świcie pijemy je nocą

Pijemy pijemy

Grób kopiemy w powietrzu tam się nie leży ciasno

Człowiek mieszka w tym domu który się bawi z węzami ten pisze

Pisze gdy zmierzcha do Niemiec złoto twoich włosów Małgorzato

Tak pisze wychodzi przed dom i gwiazdy migocą przyzywa gwizdem

swe psy

Gwizdem wywleka swych Żydów każe im kopać grób w ziemi

Nam rozkazuje teraz zagrajcie do tańca

Czarne mleko poranku pijemy cię nocą

Pijemy o świcie w południe pijemy cię wieczór

Pijemy pijemy

Człowiek mieszka w tym domu który się bawi z węzami ten pisze

Pisze gdy zmierzcha do Niemiec złoto twoich włosów Małgorzato

Popiół twoich włosów Sulamit kopiemy w powietrzu grób tam się

nie leży ciasno

Krzyczy głębiej wrzynajcie się w glebę wy tutaj a wy tam
śpiewajcie i grajcie
Chwyta za broń u pasa i wymachuje oczy jego niebieskie
Głębiej wryjcie łopaty wy tutaj a wy tam dalej grajcie do tańca

Czarne mleko poranku pijemy cię nocą
Pijemy w południe o świcie pijemy cię wieczór
Pijemy pijemy
Człowiek mieszka w tym domu złoto twoich włosów Małgorzato
Popiół twoich włosów Sulamit ten człowiek się bawi z węzami

Krzyczy słodziej zagrajcie śmierć ta śmierć jest mistrzem z Niemiec
Krzyczy ciemniej ciągnijcie po skrzypkach a z dymem wzlecicie
w powietrze
Grób wtedy macie w chmurach tam się nie leży ciasno

Czarne mleko poranku pijemy cię nocą
Pijemy w południe śmierć jest mistrzem z Niemiec
Pijemy cię wieczór o świcie pijemy pijemy
Śmierć jest mistrzem z Niemiec niebieskie ma oko
Trafi cię kulą z ołowiu trafi celnie głęboko

Człowiek mieszka w tym domu złoto twoich włosów Małgorzato
Psy swoje na nas poszczuje grobem obdarzy w powietrzu
Z węzami się bawi i marzy śmierć jest mistrzem z Niemiec

Złoto twoich włosów Małgorzato
Popiół twoich włosów Sulamit
(tłum.: Stanisław Jerzy Lec)

Załącznik 5

Paul Celan *Psalm*
Nikt znowu lepi nas z ziemi i gliny
nikt zaklina nasz proch.
Nikt.

Błogosławiony bądź, Nikt.
Dla ciebie pragniemy
kwitnąć.
Na-

przeciw
Tobie.

Niczym
byliśmy, jesteście,
pozostaniemy, kwitnąc:
róża nicości,
róża niczyja.

Ze
słupkiem jasnym od dusz,
z pręcikiem pustkowie niebios,
z koroną, czerwoną
od purpurowego słowa, które śpiewaliśmy
ponad, o ponad
cierniem.
(tłumaczenie: Ryszard Krynicki)

Literatura

Prace dotyczące twórczości Paula Celana.

H. Bottiger, **Paul Celan. Miasta i miejsca**, tłum. J. Ekier, Olsztyn 2002.

J. Felstiner, **Paul Celan. Poeta, ocalony Żyd**, tłum. Macej Tomal, Małgorzata Tomal, Kraków- Budapeszt 2010.

Kartki Celana, red. J. Roszak, Kraków- Budapeszt 2013.

A. Lipszyc, **Paul Celan: Góry Niczyje**, [w:] A. Lipszyc, **Rewizja procesu Józefiny K i inne teksty od zera**, Warszawa 2011.

P. Piszczatowski, **Znaczy//nie wiersza. Apofazy Paula Celana**, Warszawa 2014.

J. Roszak, **Południk spotkania. Paul Celan w polskiej poezji powojennej**, Poznań 2009.

Dydaktyka.

T. Kosyra- Cieślak, **Praca z uczniem zdolnym na lekcja języka polskiego i zajęciach pozalekcyjnych**, Warszawa 2013.

W. Limont, **Uczeń zdolny**, Gdańsk 2005.

E. Nęcka z zespołem, **Trening twórczości**, Gdańsk 2005.

G. Petty, **Nowoczesne nauczanie**, tłum. J. Bartosik, Sopot 2010.

Podstawa programowa wraz komentarzami. Tom. 2. Język polski w szkole podstawowej, gimnazjum i liceum.

Anna Nakielska- Kowalska

Jacek Dehnel ***Mięso wędliny ubiory tkaniny***
(z tomu ***Balzakiana***), 2008

1. Sugestie metodyczne.

Opowiadanie (może minipowieść ?) ***Mięso wędliny ubiory tkaniny*** została, podobnie jak cały tom ***Balzakiana***, zainspirowane ***Komedią ludzką*** Balzaca. Utwór ten warto wprowadzić do szkolnej polonistyki z uwagi na jego związek nie tylko z realizmem, ale też z kulturą masową i wynikającymi z niej stereotypami. Walorem tekstu jest wysmakowany język i bogactwo zastosowanych kategorii estetycznych.

2. O utworze.

Dehnel opisuje normalne zdarzenia i za bohaterów ma tzw. normalnych ludzi. Nie sili się na obmyślanie fabuł, w których dochodziłoby do niewiarygodnych zbiegów okoliczności, nie stara się zaskoczyć czytelnika oryginalnymi typami. Wszystko ma być tradycyjne, przeciętne i dopiero precyzyjny, powolny opis tej zwyczajnej codzienności pozwala dostrzec świat, który jest mały i jest zamieszkały przez śmiesznych ludzi, którymi powodują, czasem nikczemne, pragnienia, kompleksy, pretensje i snobizmy.

(Marek Radziwon, 24 czerwca 2009, źródło - wyborcza.pl)

3. Materiały metodyczne.

Scenariusz lekcji

Uwaga: Uczniowie przed omawianiem opowiadanie powinni przeczytać wybraną powieść z serii *Harlequin*.

I Tytuł: I żyli długo i szczęśliwie. Jacka Dehnela walka ze stereotypem (***Mięso wędliny ubiory tkaniny*** z tomu ***Balzakiana***)

II Czas realizacji: 4 godziny lekcyjne.

III Uczestnicy: uczniowie szkół ponadgimnazjalnych.

IV Cele.

Uczeń:

- odczytuje sens opowiadania, I, 1.1
- doskonali umiejętność rozpoznania ironii, I 1.7
- doskonali umiejętność określenia problematyki utworu, II 1.2
- rozpoznaje sposoby kreowania bohatera, II 2.4
- dostrzega wartości uniwersalne obecne w utworze, II 4.2

- uwrażliwia się na problem konwencji w literaturze, na poetykę kiczu, zjawisko stereotypu i kultury masowej, II 1.3
- doskonali umiejętność rozpoznania realizmu i stylu przejrzystego, II 1.3
- wskazuje podobne motywy w romansie z serii Harlequin i utworze Dehnela, II 3. 3
- odczytuje sensy metaforyczne tekstu, II 3.4
- doskonali umiejętność doboru argumentów i wnioskowania, III 1.3
- doskonali umiejętność współpracy w zespole (kompetencje kluczowe)
- doskonali umiejętność kreatywnego myślenia (kompetencje kluczowe).

V Planowane efekty.

Uczeń potrafi:

- interpretować romans (konwencja, schemat akcji, stereotypizacja bohatera)
- dokonać interpretacji opowiadania realistycznego
- rozpoznać ironię
- rozpoznać elementy intertekstualne
- rozdzielić tekst literatury popularnej od tekstu *ambitnego*
- charakteryzować narratora i bohaterów
- rozpoznać utwór realistyczny, styl przejrzysty
- pracować w zespole
- być kreatywnym
- brać udział w dyskusji
- wygłosić dłuższą wypowiedź.

VI Treści kształcenia:

- 1.Poznanie wybranego romansu z serii Harlequin.
- 2.Poznanie opowiadania Jacka Dehnela ***Mięso wędliny ubiory tkaniny***¹².
- 4.Dokonanie charakterystyki świata przedstawionego.
- 5.Twórcze rozwiązywanie problemów.

VII Sposoby realizacji działań.

Przedstawienie klasie celów lekcji.

Część 1

- 1.Prezentacja okładek trzech (lub więcej) powieści z serii Harlequin.

Problem:

Co można powiedzieć o książce na podstawie jej okładki?

Swobodne wypowiedzi uczniów prowadzące do wniosków odnoszących się do lektury romansów z serii Harlequin:

np.

a)**typizacja** (stereotypizacja) postaci:

¹² J. Dehnel, *Mięso wędliny ubiory tkaniny*, [w:] J. Dehnel, *Balzakiana*, Warszawa 2008, s. 5-98.

- typ męskiego bohatera, który krzywdzi i jest krzywdzony, który daje i odbiera
- człowiek jednocześnie twardy i czuły
- przystojny
- kobiety samodzielne, niezależne, atrakcyjne
- lub realizujące mit Kopciuszka
- bohaterowie są papierowi i nieautentyczni.

b) **kicz**-utwór o miernej wartości, schlebający popularnym gustom, który w opinii krytyków sztuki i innych artystów nie posiada wartości artystycznej

c) **schemat akcji** (KONWENCJA)

- kobieta niezaangażowana uczuciowo
- przypadkowo spotyka mężczyznę
- partnerzy w firmie lub w łóżku
- rodzi się miłość
- komplikacje
- happy end
- czas: najczęściej współczesność
- duża rola erotyki
- duża rola dialogów
- styl przejrzysty

2. Omówienie konwencji serii Harlequin¹³:

- kanadyjskie wydawnictwo
- od 1949 roku
- produkcja romansów
- w Polsce od 1991
- format kieszonkowy
- ścisły kontakt z czytelniczkami: pisanie listów, ankiet.

3. Podział klasy na grupy. Rozdanie dużych arkuszy papieru. Uczniowie zapisują swoje propozycje odpowiedzi na postawione pytanie- problem, po 5 minutach wymieniają się arkuszami. Wymiana arkuszy między grupami kończy się, kiedy każda grupa otrzyma swój arkusz.

Problem: Co wspólnego ma Harlequin z opowiadaniem Jacka Dehnela?

Prezentacja i dyskusja oraz sformułowanie wniosków.

Np.

- Aśka- stereotypowa bohaterka
- Aśka jako bohaterka posiada stereotypowe wyobrażenia o mężczyznach i małżeństwie
- ukazanie przywiązywania dużej roli do seksu
- bohaterka nadmiernie dba o wygląd (stereotyp)

¹³ *Słownik literatury popularnej*, red. T. Żabski, Wrocław 1997, s. 139.

- Dehnel rozwija wątek Aśki i Damiana zgodnie ze schematem romansu- przypadkowe spotkanie, adorowanie dziewczyny, seks, przeszkody, małżeństwo
- zakończenie wątku niestereotypowe (samobójstwo bohaterki) lub stereotypowe: melodramat (śmierć heroiny)

Funkcja: ośmieszenie konwencji popularnych i kultury popularnej.

5. Podział klasy grupy pięcioosobowe. Zadania dla grup:

W jaki sposób Jacek Dehnel opisuje elementy świata przedstawionego?

grupa 1 przestrzeń: sklep, ulica

grupa 2 Włodzimierz Ściepko: charakterystyka, postawa, zasady

grupa 3 Teresa Ściepko: charakterystyka, postawa, zasady

grupa 4 małżeństwo Weroniki i Sebastiana: jak do niego doszło, jak się rozwijała miłość w małżeństwie, tryb życia itp.

grupa 5 etyka pracy w sklepie Ściepków

Prezentacja. Wypracowanie wniosków.

Np.

- ironia, czarny humor (zakończenie)
- nazwisko znaczące: Ściepko
- komizm satyryczny (krytyka kultury masowej, mody, konwenansów)
- realizm
- gra konwencjami: romansu, powieści realistycznej z XIX wieku, artykuły z gazet dla młodych panien, melodramat
- potyka kiczu (wystrój domów celebrytów, kicz pisemek dla dziewcząt, kicz romansu)
- opowiadanie postmodernistyczne
- ośmieszenie stereotypów i konwenansów
- ośmieszenie kultury masowej
- podobnie jak np. Sylwia Chutnik

6. Krótki wykład nauczyciela na temat postmodernizmu¹⁴.

a) cechy:

- łączenie stylów niskiego z wysokim, stylu publicystycznego, tragizmu i komizmu (groteska), czarny humor- łączenie różnych kategorii estetycznych
- fragmentaryczność
- cytaty (intertekstualność utworu)
- wprowadzanie zjawisk charakterystycznych dla kultury masowej

¹⁴ G. Gazda, *Słownik europejskich kierunków i grup literackich XX wieku*, Warszawa 200, s. 504-509.

- rezygnacja z zaangażowanie społecznego,
- autotematyzm (często bohaterem jest pisarz),
- wykorzystanie gry z czytelnikiem,
- zacieranie granic pomiędzy kulturą wysoką i niską

b)geneza:

- formacja artystyczno- kulturowa krystalizująca się w USA na przełomie lat 60- tych i 70- tych.

Część 3

7.Nauczyciel prosi uczniów o podanie innych utworów ukazujących mieszczań i o określenie sposobu prezentacji tej grupy społecznej.

Zadanie domowe:

Napisz recenzję wybranej komedii romantycznej. Zwróć uwagę na konwencję obowiązującą w tym gatunku filmowym.

Środki dydaktyczne:

1. Tekst literacki: opowiadanie Jacka Dehnela.
2. Kilka romansów z serii Harlequin.
3. Duże arkusze, pisaki.

Literatura

G. Gazda, ***Słownik europejskich kierunków i grup literackich XX wieku***, Warszawa 2000.

B. Kaniewska, A. Legeżyńska, P. Śliwiński, ***Literatura polska XX wieku***, Poznań 2005.

A, Matuszewska Architektonika literackiego romansu, Gdańsk 2014.

G. Petty, ***Nowoczesne nauczanie***, tłum. J. Bartosik, Sopot 2010.

Podstawa programowa wraz komentarzami. Tom. 2. Język polski w szkole podstawowej, gimnazjum i liceum.

Słownik literatury popularnej, red. T. Żabski, Wrocław 1997.

Anna Nakielska- Kowalska

Alice Munro ***Miles City w stanie Montana***
(z tomu ***Odcienie miłości***), 1985

1. Sugestie metodyczne.

Czytać Munro warto, nie tylko dlatego, że nazywana jest mistrzynią opowiadania, i też nie tylko dlatego, że otrzymała Nagrodę Nobla (2013). Warto czytać opowiadania tej kanadyjskiej autorki, ponieważ ukazują codzienność, świat ludzi pozornie *zwykłych*, świat kobiet trochę szalonych, trochę buntowniczych.

I wreszcie- opowiadania Munro to błyskotliwie napisane realistyczne opowieści.

2.O zbiorze ***Odcienie miłości***.

Nie ma tam rozwodów, nie ma aborcji, nie ma obyczajowych skandali. (...) Może dlatego wydaje się, że każdy bohater nosi w sobie sekret, że ma na gardle cudze dłonie.

(S. Chutnik, ***Sulej: Chutnik***, [w:] ***Wysokie Obcasy***, 27 XII 2014)
To, co robi Munro, to przeciwieństwo tak popularnej formy freak show telewizyjnego, który epatuje uczuciami, pokazuje je w krzywym zwierciadle. Munro jest uroczą odtrutką na wszystkie literackie mody i aktualnym podręcznikiem empatii na każde czasy, niezależnie od roku, w którym powstały dzieła.

(K. Sulej, ***Sulej: Chutnik***, [w:] ***Wysokie Obcasy***, 27 XII 2014)

3.Materiały metodyczne.

Scenariusz lekcji

I Tytuł: O podróży i o tym, co z niej wynikło, czyli interpretacja opowiadania A. Munro ***Miles City w stanie Montana***

II Czas realizacji: 2 godziny lekcyjne

III Uczestnicy: uczniowie szkół ponadgimnazjalnych.

IV Cele:

Uczeń

-odczytuje sens opowiadania, I, 1.1

-doskonali umiejętność określenia problematyki utworu, II 1.2

-rozpoznaje opowiadanie, dokonuje analizy jego kompozycji, II, 2.1

-rozpoznaje sposoby kreowania bohatera, II 2.4

-dostrzega wartości uniwersalne obecne w utworze, II 4.2

-doskonali umiejętność rozpoznania realizmu i stylu przejrzystego, II 1.3

-odczytuje sensory metaforyczne tekstu, II 3.4

-rozpoznaje motyw wędrowni, przywołuje inne utwory wykorzystujące ten motyw, określa funkcję motywu, II, 3.3, 4

- wykorzystuje wiadomości na temat konkursów literackich i prestiżu, który dają, II 3.2
- doskonali umiejętność doboru argumentów i wnioskowania, III 1.3
- doskonali umiejętność współpracy w zespole (kompetencje kluczowe).

V Planowane efekty.

Uczeń potrafi:

- rozpoznać opowiadanie, wątek
- dokonać interpretacji opowiadania realistycznego
- charakteryzować narratora i bohaterów
- rozpoznać utwór realistyczny, styl przejrzysty
- pracować w zespole
- być kreatywnym
- brać udział w dyskusji
- wygłosić dłuższą wypowiedź.

VI Treści kształcenia:

- 1.Poznanie opowiadania Alice Munro ***Miles City w stanie Montana*¹⁵**.
- 2.Dokonanie charakterystyki świata przedstawionego.
- 3.Zgromadzenie informacji na temat nagród literackich i ich znaczenia.
- 4.Kompozycja opowiadania. Gatunek.

VII Sposoby realizacji działań.

Przedstawienie klasie celów lekcji.

Część 1

- 1.Wskazani wcześniej uczniowie przedstawiają prezentacje na temat laureatów Literackiej Nagrody Nobla ostatnich lat, w tym Alice Munro. Podają uzasadnienia Akademii Szwedzkiej.
- 2.Nauczyciel formułuje problem do swobodnej dyskusji:
W jakim celu organizowane są konkursy i festiwale literackie?

Część 2

- 3.Podział klasy na 6 grup. Każda grupa rozwiązuje przydzielone jej problemy. Nauczyciel dzieli uczniów na grupy, biorąc pod uwagę ich uzdolnienia humanistyczne i zainteresowania (indywidualizacja).

grupa 1

Problem: Uzasadnij tezę: *Język jej opowiadań jest bardzo oszczędny.* (analiza dwóch fragmentów). Określ kompetencje narratora.

grupa 2

¹⁵ A. Munro, ***Miles City w stanie Montana***, tłum. A. Kuc, [w:] A. Munro, ***Odcienie miłości***, tłum. A. Kuc, Kraków 2014, s. 144-179.

Problem: Dlaczego utwór jest opowiadaniem? Dokonaj analizy kompozycji tego utworu.

grupa 3

Problem: Jaką trasę pokonują bohaterowie (miejscowości, odległości, trasa- wskażcie na mapie)? W jakim celu w opowiadaniu znalazły się tak dokładne dane topograficzne?

grupa 4

Problem: Jakie informacje o sytuacji ekonomicznej i społecznej odwiedzanych miast zaprezentowała Munro? Dlaczego?

grupa 5

Problem: Biologiczne i społeczne zachowania bohaterki- narratorki jako matki.

grupa 6

Problem: Udowodnij prawdziwość tezy:[Munro] *Jest mistrzynią opowiadania o micie romantycznej miłości.*

Prezentacja:

Np.

grupa 1

język:

- styl artystyczny, przejrzysty
- wyliczenia, epitety
- zdania pojedyncze i dwukrotnie złożone
- indywidualizacja wypowiedzi dzieci

narrator: konkretny

narracja pamiętnikarska, stąd mało zróżnicowany język bohaterów, jest to wspomnienie podróży

grupa 2

Opowiadanie:

- gatunek epicki
- pisany prozą
- utwór jednowątkowy
- dominująca pozycja narratora
- dygresyjność
- rodowód: starożytna Grecja, relacje z przebiegu polowania, z anegdot (grec. słowo znaczyło niewydany, nieopublikowany, tajemny)
- w XX wieku
 - a) opowiadania formalnie ciążące ku epizodyczności, refleksji (Mann, Rilke, Iwaszkiewicz)
 - b) nowela, której struktura rozbijana jest przez opowiadanie (Irzykowski)

- c)reporterskie rejestry z czasów wojny (Borowski),
zmetaforyzowane opowieści wojenne (Dygat)
- d)opowiadania o charakterze liryki prozą (Andrzejewski)
- e)prezentacja toku świadomości opowiadacza (Andrzejewski)
- f)opowiadania wzbogacone innymi formami podawczymi (Parnicki, Hemingway)¹⁶.

Budowa akcji:

- zawiązanie: wyruszenie w podróż
- punkt kulminacyjny: wypadek na basenie
- rozwiązanie wyjazd z Mils City
- przedakcja: wspomnienia z dzieciństwa (1941)
- poakcja: dalsza podróż, rozwód (***Od lat go nie widziałam...***)
- retrospekcje.

grupa 3

Trasa:

- z Vancouver (Kolumbia Brytyjska) do Ontario (Kanada)- 5 dni do celu samochodem
- przez Vancouver
- granica z Kolumbią Brytyjską a stanem Waszyngton
- na wschód przez północ USA:
 - Góry Kaskado
 - Waszyngton (Wenatchee)
 - Idaho
 - Montana (graniczne miasteczko Glandive)
 - Dakota Północna
 - Minnesota
 - Wisconsin
 - jezioro Michigan, stan Michogan
 - most w mieście Sarnia.

grupa 4

Informacje gospodarcze:

- susza
- tereny rolnicze (stan Waszyngton, hrabstwo Douglas: 2 co do wielkości plony pszenicy)
- Ontario (Kanada)- region rolniczy, hodowla indyków
- Toronto- możliwość zdobycia wykształcenia, wuj Roger- właściciel kilku spółek
- północ USA (miasto Helena)- wydobywanie srebra

¹⁶ *Słownik rodzajów i gatunków literackich*, red. G. Gazda, S. Tynecka- Makowska, Kraków 2006, s. 497-499.

- zaniedbane miasteczka, senne (Mils City)
- prowincja: opuszczone miasta przemysłu wydobywczego lub miasta tętniące życiem
- obcość Kanada- USA

Wnioski:

- motyw podróży: panorama północnych rejonów USA, i południowej Kanady
- dynamika rozwoju gospodarczego
- przedsiębiorczość ludzi
- zmiany ekonomiczne w Kanadzie i USA.

grupa 5

Bohaterka- narratorka:

- nie pracuje zawodowo- gospodyni domowa
- skupiona na wychowaniu dzieci
- kieruje się instynktem
- ukazana jako karmicielka
- archetypowe zachowania matki
- projekcja tęsknot
- ukazanie wpływu stanu psychicznego na stan fizyczny
- zmęczona codziennością.

grupa 6

Teza: :[Munro] *Jest mistrzynią opowiadania o micie romantycznej miłości.*

- życie wyobrażeniami (na temat dzieci, męża)
- rozziw między wyobrażeniem a rzeczywistością
- pragnienie intensywnego życia
- fascynacja śmiercią
- skrajne emocje (stosunek do rodziców)
- osamotnienie
- introspekcja.

Część 3

Nauczyciel prosi o odpowiedź na pytanie:

Jak ukształtowany został świat przedstawiony w opowiadaniu? Dlaczego?

- realizm

Przypomnienie poetyki realizmu, powieści realistycznych.

Zadanie domowe:

Przygotować temat rozprawki problemowej z wykorzystaniem fragmentu opowiadania Munro.

Środki dydaktyczne:

1. Tekst literacki: opowiadanie Alice Munro.
2. Mapa Ameryki Północnej.

3. Rzutnik multimedialny, komputer.

Literatura

S. Chutnik, K. Sulej, **Sulej: Chutnik**, [w:] **Wysokie Obcasy**, 27 XII 2014.

J. English, *Ekonomia prestizu*, tłum. P. Czapliński, Ł. Zaremba, Warszawa 2013.

J. Franzen, *Rozkosze opowiadania*, tłum. M. Heydel, [w:] *Gazeta Wyborcza*, 7-8 XII 2014.

M. Heydel, *Empatia absolutna*, [w:] *Tygodnik Powszechny* nr 42.

G. Petty, **Nowoczesne nauczanie**, tłum. J. Bartosik, Sopot 2010.

Podstawa programowa wraz komentarzami. Tom. 2. Język polski w szkole podstawowej, gimnazjum i liceum.

Słownik rodzajów i gatunków literackich, red. G. Gazda, S. Tynecka-Makowska, Kraków 2006.

Anna Nakielska- Kowalska

Tadeusz Słobodzianek *Nasza klasa* (2008)

1. Sugestie metodyczne.

Realizacja zapisów podstawy programowej do języka polskiego skłania do sięgania po literaturę najnowszą. Stąd *Nasza klasa*. Tekst ważny i cenny. Dramat uczniowie czytają w całości.

2. Materiały metodyczne.

Scenariusz lekcji

I Tytuł: Demitologizacja mitów społecznych w dramacie T. Słobodzianka *Nasza klasa*.

II Czas realizacji: 5 godzin lekcyjnych

III Uczestnicy: uczniowie klas humanistycznych szkół ponadgimnazjalnych.

IV Cele.

Uczeń:

- odczytuje sens całego dramatu, I, 1.1
- doskonali umiejętność rozpoznania ironii, I 1.7
- doskonali umiejętność określenia problematyki utworu, II 1.2
- rozpoznaje sposoby kreowania bohatera, II 2.4
- dostrzega wartości uniwersalne obecne w utworze, II 4.2
- uwrażliwia się na problem wykluczenia społecznego II 4.3
- doskonali umiejętność wykorzystania kontekstów historycznych II 3.2
- wskazuje podobne motywy w tekście Kaczmarek i dramacie Słobodzianka, II 3. 3
- odczytuje sensy metaforyczne dramatu, II 3.4
- doskonali umiejętność doboru argumentów i wnioskowania, 1.3 III
- doskonali umiejętność współpracy w zespole (kompetencje kluczowe)
- doskonali umiejętność kreatywnego myślenia- myślenie pytań, analogia i metaforyzowanie, dostrzeganie wad (kompetencje kluczowe).

V Planowane efekty.

Uczeń potrafi:

- dokonać analizy dramatu współczesnego i piosenki
- wykorzystać konteksty historyczne i kulturowe do interpretacji tekstu
- określić motywacje i postawy bohaterów
- budować hipotezy interpretacyjne
- uczestniczyć w dyskusji
- pracować w zespole
- wygłosić dłuższą wypowiedź
- twórczo rozwiązywać problemy
- napisać esej.

VI Treści kształcenia:

1. Poznanie dramatu T. Słobodzianka *Nasza klasa*¹⁷.
2. Odczytywanie sensu całego utworu.
3. Interpretacja piosenki Kaczmarzkiego *Co się stało z naszą klasą?*¹⁸.
4. Wstępne rozpoznanie utworu oraz jego analiza i interpretacja.
5. Dokonywanie porównań tekstów (problematyka).
6. Tworzenie dłuższego tekstu
7. Tworzenie hipotez interpretacyjnych i argumentów.

VII Sposoby realizacji działań.

Przedstawienie klasie celów lekcji.

Część 1

1. Podzielenie klasy na grupy pięcioosobowe. Rozdanie zapisanych na kartkach nazw. Uczniowie budują zabawne definicje rzeczowników: szkoła, klasa, grupa, oddział, zespół, ludzie, społeczność (ćwiczenie *Definicje na wesoło*¹⁹).

Po przedstawieniu definicji uczniowie wskazują pozytywne cechy klasy szkolnej (zespołu klasowego).

3. Zaprezentowanie uczniom utworu Kaczmarzkiego *Co się stało z naszą klasą?*²⁰.

Zadanie:

Wskażcie, co łączy utwór Kaczmarzkiego z dramatem Słobodzianka?

Np.

- oba utwory prezentują ludzi, których połączyła szkolna rzeczywistość
- oba utwory prezentują losy bohaterów po ukończeniu szkoły
- oba utwory ukazują wpływ historii na losy jednostki
- oba utwory prezentują skomplikowane motywacje bohaterów, złożoność ich sytuacji.

4. Wskazany wcześniej uczeń prezentuje wystąpienie na temat dokonań Tadeusza Słobodzianka.

5. Nauczyciel podaje problem do dyskusji:

Słobodzianek zaproponował wyreżyserowanie swojego dramatu słowackiemu reżyserowi Spišakowi. Ten, po przeczytaniu dramatu stwierdził:

*Nasza klasa wydała mi się zbyt jednoznaczna, taki pamflet pokazujący palcem na Polaków, że tacy straszni*²¹.

¹⁷ T. Słobodzianek, *Nasza klasa*, Gdańsk 2009.

¹⁸ www.youtube.com

¹⁹ K. J. Szmidt *Trening kreatywności*, Gliwice 2008, s. 86.

²⁰ www.youtube.com

²¹ A. Bikont, *Słobodzianek: Pójdiesz za mna w ogień*, [w:] *Gazeta Wyborcza*, 21 X 2010, s. 13.

Czy zgadzacie się z taką oceną dramatu?

6. Omówienie genezy dramatu.

Np.

-geneza dramatu związana jest z odkryciem mordu dokonanego przez Polaków na żydowskich sąsiadach w Jedwabnem na Podlasiu

Słobodzianek zainteresował się tym faktem po opublikowaniu prac Jana Grossa **Sąsiedzi** i Anny Bikont **My z Jedwabnego**,

-scena wesela umieszczona w sztuce też ma swój pierwowzór: Stanisław Ramotowski z Radziłowa, gdzie trzy dni wcześniej mieszkańcy spalili żywcem swoich żydowskich sąsiadów, uratował Rachelkę, córkę młynarza i kilka miesięcy później wziął z nią ślub

-dramat powstał w roku 2008, Nagroda Nike w 2010.

Część 2

7. Ustalenie wraz z uczniami (pogadanka):

a) czas akcji:

-od 1927 roku do 2000

-każda scena- kolejny rok

-dramat oparty na wspomnieniach bohaterów- upiorów nawiedzających żywych, liczne retrospekcje²²;

b) przestrzeń:

-małe miasteczko

-bez nazwy

-uniwersalizm

-klasa szkolna, przestrzeń zamknięta

-opowieści w funkcji zastępczej

-jedność miejsca;

c) układ zdarzeń

-długi czas zdarzeń

-retrospekcja w wypowiedziach bohaterów.

8. Podzielenie uczniów na 10 grup. Każda z nich powinna omówić dzieje bohatera, wskazać cele i motywacje postaci. W tym celu niech liderzy grup wylosują kartkę z imieniem bohatera. Swoje spostrzeżenia zapisują na dużym arkuszu. Grupy nie informują innych uczniów, którego bohatera wylosowały.

9. Kiedy uczniowie zrealizują poprzednie zadanie, grupy o przygotowują **alegorię** bohatera w postaci rysunku (ćwiczenie: **Alegoria**²³).

²² T. Słobodzianek, op. cit.

²³ E. Nęcka z zespołem, **Trening kreatywności**, Gdańsk 2005, s. 97.

10. Po zaprezentowaniu alegorii pozostali uczniowie zgadują, jaki bohater kryje się pod tą alegorią; próba uzasadnienia swego zdania. Następnie grupa prezentuje dzieje i charakterystykę bohatera.

Np.

-Abram:

- syn szewca
- autor nostalgicznych listów do morderców i zamordowanych
- żyje mitem o utraconej ojczyźnie- znakiem ojczyzny jest klasa szkolna
- obraz emigranta, żyjącego w środowisku amerykańskich Żydów
- rabin
- realizuje archetyp ojca rodziny, żydowski PATRIARCHA

-Dora:

- córka kupca
- ma dziecko z Menachemem
- ofiara gwałtu
- śmierć w stodole
- archetyp matki

-Zocha:

- córka służącej
- żona Olesia
- ukrywała Menachema, którego poślubiła po wojnie- WSPÓLNOTA LOSÓW
- wyjazd do Łodzi, do USA
- ujawnia prawdę o pogromie Abramowi
- żona Janusza
- Janusz- przykład wykorzenienia, podobnie Marianna

-Rachel (Marianna):

- córka młynarza
- uratowana przez Władka
- przechrzcila się
- ukrywała się podczas wojny z mężem
- straciła dziecko- metaforyczne zniszczenie żydostwa
- po wojnie- praca w młynie
- po ujawnieniu prawdy o pogromie Żydów- ucieka w świat telewizji, emigracja wewnętrzna

-Jakub Kac:

- syn kupca
- komunista
- zabity przez kolegów z klasy- zatłuczony jak pies

-Rysiek Jesion:

- syn murarza
- poczucie winy z powodu uczucia do Dory
- dowódca Orła Białego
- przekonany, że Sowietom wydał go Kac
- torturowany przez NKWD
- kiedy wkroczyli Niemcy zostaje Szumanem, ale jest agentem polskiego podziemia
- z rozkazu Niemców wywozi Rachełę, zabity przez Władka, s. 65
- antysemita

-Menachem:

- syn rzeźnika
- kierownik kina po 17 IX 1939
- mąż Dory
- podczas pogromu ukrywał się u Zochy, z którą się ożenił
- wyjazd do Łodzi
- chce zarobić na szabrowaniu, wstępuje do UB
- ujawnia zbrodnie kolegów z klasy (palenie Żydów w stodole)
- agent UB, rozpracowywał podziemie w czasach PRL
- wyjazd do Izraela, praca w kibucu, własny warsztat
- powołany do armii w 1967 (kapitan)
- syn zginął, żona go opuściła
- popełnił samobójstwo (znaczenie motywu **drzewa oliwnego**)

-Zygmunt:

- syn murarza
- agent NKWD (wydał Ryśka)
- konfident Niemców
- zabił Kaca
- brał udział w pogromie
- zgwałcił Dorę, później Zochę
- wyłudził pieniądze od Abrama, kłamał Abramowi o pogromie
- skazany na 15 lat za pogrom
- 1956- wstąpił do PZPR
- wpływowy działacz partyjny
- stracił syna- utonął podczas burzy na jeziorze; żona trafiła do szpitala psychiatrycznego
- zmarł na wylew

-Heniek:

- syn rolnika
- antysemita
- nacjonalista, radykalista
- udział w gwałcie Dory i pogromie
- nauka w seminarium
- wikary
- proboszcz na białostockiej wsi
- w *naszym mieście* (dzięki interwencji Zygmunta) został proboszczem
- przemiana w aktywnego kapłana na wzór papieża
- hazardzista
- pederasta
- uosabia grzechy Kościoła w Polsce
- umarł w tym samym czasie, co Władek
- grzebany przez biskupa

-Władek

- syn rolnika
- ożenił się z Marianną
- wyrzuty sumienia z powodu gwałtów, pogromu i grabieży
- wyjawiał prawdę o pogromie
- umarł w tym samym dniu, co Henio
- nie został w sposób specjalny uczczony, mimo że dał świadectwo prawdzie.

11. Sformułowanie wniosków dotyczących sposobu ukształtowania postaci.

Np.

-bohaterowie dotknięci przekleństwem losu wynikającym z **HISTORII**,
wplątani są w totalitaryzmy

-ich losy odzwierciedlają losy typowe dla wielu narodów i jednostek

-ukazani przez słowo, przez zachowania (behawioryzm), przez opinie innych

-wypowiedzi brutalne, naturalistyczne

-niejednoznaczni

-wszyscy dotknięci złem

-posługują się **innym językiem**, żeby ukazać dramatyczne losy: relacja, opisy zachowań, brak emocji, opinii, posługiwanie się milczeniem, np.

dramatyczne pytanie *Gdzie był Bóg* pozostające bez odpowiedzi²⁴

-wykorzystanie echa²⁵

²⁴ Słobodzianek, op. cit., s. 65, 85.

²⁵ Ibidem, s. 76.

- podobnie jak w **Dziadach** i **Umarłej klasie** Kantora- powracają upiory
- umarli obecni wśród żywych- paralelizm płaszczyzn kompozycyjnych
- w upiorach nie ma nic poza agresją i bólem, to uczucia niedające się oswoić
- chodzi o pozbycie się upiorów, one wywołują wyrzuty sumienia (np. podczas wesela Rysiek strzela do Dory²⁶)
- tymczasem trupy zniknąć nie chcą, są to trupy historyczne
- opowieść Słobodzianka to próba ustalenia winy: najpierw Menachem w czasach komunizmu próbuje znaleźć zabójców Jakuba Kaca²⁷; Władek daje świadectwo prawdzie²⁸; budowa pomników²⁹
- ale ich los to też indywidualne, osobiste wybory wynikające z ludzkiej natury, ze skłonności do zła (**unde malum**)
- paralelność losów Zygmunta i Menachema- zatracie granic między katem a ofiarą
- są to bohaterowie tragiczni.

12.Uczniowie w trójkach budują jeden argument (z przykładem z dramatu) potwierdzający tezę:

Nasza klasa -utworem demitologizującym.

Np.

- koledzy z jednej ławki stają się wrogami
- na fali antysemityzmu zaczyna się czas gwałtów i zabójstw
- demitologizacja o Polakach jako mesjaszach narodów i jako o wybawicielach Żydów i narodzie tolerancyjnym, ofierze II wojny
- demitologizacja mitu o Żydokomunie- Żydzi to oprawcy i ofiary
- ukazanie grabieży- scena z wesela; demaskacja nędzy duchowej, ale i Żydzi grabili³⁰.

Część 3

14.Rozmowa o charakterze podsumowującym na temat tytułu dramatu.

Np.

- jak w zabawie dziecięcej **Gra w klasy** eliminowani są koleni bohaterowie
- KLASA**: WSPÓLNOTA, grupa ludzi urodzonych w miasteczku między 1918 a 1929 rokiem; które to osoby mogły chodzić do tej samej klasy szkoły publicznej
- NASZA**: zaimek określający granice tożsamości, wskazanie swoich i obcych

²⁶ Ibidem, s. 58.

²⁷ Ibidem, s. 79.

²⁸ Ibidem, s. 90.

²⁹ Ibidem, s. 92.

³⁰ Ibidem, s. 73.

-wspólnota określana zaimkiem **nasze** chroni swoich, stąd rozpad tożsamości Polaków, kiedy Abram kieruje list do całej klasy
-bohaterowie, przypisanie do klasy szkolnej, na zawsze w niej pozostają (listy Abrama, często powraca określenie- *To koledzy z klasy*³¹, co staje się ironicznym komentarzem zdarzeń w dramacie
-kolejne części dramatu- **Lekcje** -toczące się w różnym czasie historycznym.

Zadanie domowe:

1. Uczniowie przygotowujący się do matury na poziomie podstawowym: Zredaguj sylwę prezentującą życie Twojej klasy (zadanie może być realizowane w zespołach.)
2. Uczniowie przygotowujący się do matury na poziomie rozszerzonym: Napisz esej na temat: Zabawy dziecięce.

Opis metod.

1. Metody rozwijając twórcze myślenie

-techniki rozwijające twórcze myślenie:

*Definicje na wesoło*³²- uczniowie tworzą definicje *na wesoło* znanych pojęć. Należy wskazać odkrywczą cechę danego przedmiotu/ zjawiska.

*Alegoria*³³- znalezienie graficznego znaku/ metafory, który/ która określałby/ określałaby dany przedmiot/ daną postać.

Środki dydaktyczne

1. Tekst dramatu T. Słobodzianka **Nasza klasa. Historia w XIV lekcjach**
2. Arkusze papieru, pisaki, kreski, pastele.
3. Kartki z zapisanymi rzeczownikami: szkoła, klasa, grupa, oddział, zespół, ludzie, społeczność.
4. Nagranie z piosenką Jacka Kaczmarskiego **Co się stało z naszą klasą.**
5. Kartki z zapisanymi imionami bohaterów dramatu Słobodzianka.

Literatura

A. Bikont, **Słobodzianek: Pójdiesz za mną w ogień**, [w:] **Gazeta Wyborcza** z 20 X 2010 roku.

K. Gajda, **Jacek Kaczmarski. W świecie tekstów**, Poznań 2013.

³¹ Ibidem, s. 50, 78.

³² K. J. Szmidt, op. cit., s. 86.

³³ E. Nęcka, op. cit., s. 97.

- A. Kyziół, ***Osoba dramatu***, [w:] ***Polityka*** 43\ 2010.
- D. Kosiński, ***Teatra polskie/ historie***, Warszawa 2010.
- E. Nęcka z zespołem, ***Trening kreatywności***, Gdańsk 2005.
- K. J. Szmidt, ***Trening kreatywności***, Gliwice 2008.

Olga Tokarczuk **Księgi Jakubowe** (2014)

1. Sugestie metodyczne.

Nową powieść Olgi Tokarczuk można omawiać w całości lub w obszernych fragmentach, ponieważ, choć jest to bardzo spójna i konsekwentnie zbudowana powieść historyczna, obfituje w tak wiele wątków i głosów, że można z owego fragmentaryzmu skorzystać w praktyce szkolnej. I zachęcić uczniów do przeczytania całości.

Zdecydowanie najlepiej do interpretowania tego utworu są przygotowani uczniowie klas ponadgimnazjalnych, którzy w gimnazjum zetknęli się z pisarstwem Henryka Sienkiewicza.

2.O powieści.

Księgi Jakubowe to powieść fikcyjna i historyczna, utrzymana w konwencji realistycznej i odwołująca się do realizmu magicznego, kronika rodu i panorama społeczeństwa. To literatura i więcej niż literatura. "Bo literatura to jest jakiś rodzaj wiedzy", jak stwierdza w liście do Drużbackiej ksiądz Chmielowski. A zarazem, jak pisze w innym liście, literatura to "doskonałość form nieprecyzyjnych".

(P. Czapliński **Księgi Jakubowe, czyli dwieście lat samotności**, [w:] **Gazeta Wyborcza**, 21 X 2014.)

Księgi Jakubowe, obszerna gęsta książka, są rozczulającym świadectwem wstydu wobec przeszłości, której żadna historia nie jest w stanie sprostać. Kończymy lekturę w poczuciu, że nadal nie wiemy, kim był i co uczynił Jakub Frank.

(R. Koziołek, **Asteriks jest dobry**, [w:] **Książki. Magazyn do czytania**, 1/ 2015.)

Ale Tokarczuk zostawia oceny czytelnikom, opowiada nie tyle o manipulacji (choć Frank jest postacią bardzo dwuznaczną), co o wywrotowej sile herezji, a przede wszystkim o poszukiwaniu religijnym, które wykracza poza konkretne religie i doktryny.

(J. Sobolewska, **Nowa podróż ludzi Księgi**, [w:] **Polityka**, 43.)

3.Materiały metodyczne.

Propozycja 1

Cykl lekcji poświęconych interpretacji powieści O. Tokarczuk można rozpocząć od przygotowania przez uczniów informacji na temat historii Żydów i kultury żydowskiej. Uczniowie mogą przygotować prezentacje,

wystawy, makiety, inscenizacje. Można też wykorzystać metodę projektów.

Proponowane zagadnienia (wybór nauczyciela lub uczniów):

Historia regionu:

1. Bydgoskie świadectwa wielokulturowej Polski- Żydzi.
2. Bydgoskie świadectwa wielokulturowej Polski- Niemcy.
3. Portrety rodzin żydowskich mieszkających przed II wojną w Bydgoszczy.
4. Portrety rodzin niemieckich mieszkających przed II wojną w Bydgoszczy.

Żydzi i kultura żydowska:

1. Kim są Żydzi? Krótka historia narodu żydowskiego do baroku.
2. Haskla i jej skutki.
3. Żydzi w XIX wieku.
4. Żydzi w XX wieku.
5. Języki społeczności żydowskiej.
6. Judaizm i mesjanizm.
7. Życie codzienne- ubiór, kuchnia, rodzina.
8. Sztetle. Gmina żydowska- hierarchia.
9. Życie religijne.
10. Rytuały święta.
11. Kabała.

Inni wobec Żydów:

1. Wpływ języka hebrajskiego i jidysz na język polski.
2. Wielcy naukowcy i pisarze pochodzenia żydowskiego.
3. Wątki żydowskie w literaturze polskiej.
4. Antysemityzm.
5. Syjonizm. Żydzi wobec syjonizmu.
6. Zagłada.

Propozycja 2

Zadaniem uczniów jest zgromadzić informacje na temat życia codziennego Żydów (sztetle, gmina i jej organizacja, synagoga, religia, kabała, kuchnia, ubiór, organizacja dnia, tygodnia i roku- święta). Następnie uczniowie przygotowują plakaty i wystawę poświęconą kulturze żydowskiej.

Propozycja 3

Zadaniem uczniów pracujących w zespołach jest przygotowanie jednego numeru gazety wydawanej w małym mieście przez gminę żydowską. W gazecie należy umieścić wywiad, reportaż, notatkę, felieton oraz ogłoszenia i reklamy.

Propozycja 4- scenariusz zajęć z kartami pracy (1)

I Tytuł: Olgi Tokarczuk opowiadanie o Polsce schyłku baroku.

Interpretacja wybranych rozdziałów powieści ***Księgi Jakubowe***.

II Czas realizacji: 3 godziny lekcyjne.

III Uczestnicy: uczniowie klas 1 lub 3ponadgimnazjalnych.

IV Cele:

Uczeń

- rozumie sens fragmentów, gromadzi informacje na temat sytuacji na ziemiach polskich w XVIII wieku, I, 1.1, II 1.2
- rozpoznaje cechy powieści historycznej, II 1.3
- wykorzystuje w interpretacji fragmentów powieści historycznej wiedzę historyczną na temat sytuacji w Polsce w XVIII wieku, II 3.2
- określa wartości bohaterów, wskazuje relacje pomiędzy nimi, określa źródła konfliktów społecznych i kulturowych, II 4. 1, 2, 3
- rozumie wyrazy i terminy opisujące realia Polski XVIII wieku, II 3.1
- porównuje powieść historyczną Tokarczuk z omówioną w gimnazjum powieścią Sienkiewicza, wskazuje różnice w sposobie kreowania świata (stosunek do historii), II 2. 5
- dokonuje analizy tekstu barokowego (fragmenty ***Nowych Aten*** Chmielowskiego cytowane w powieści Tokarczuk, s. 449³⁴), II 2.3
- korzysta z zasobów internetowych, dokonuje selekcji i porządkowania materiału, I 2.1
- prezentuje rozwiązania przygotowane przez grupę, III 1.1, 4.

V Planowane efekty.

Uczeń potrafi:

- dokonać interpretacji fragmentu powieści historycznej
- wykorzystać konteksty historyczne i kulturowe do interpretacji tekstu
- określić motywacje i postawy bohaterów
- dokonać charakterystyki społeczeństwa XVIII- wiecznej Polski
- dokonać charakterystyki stylu barokowego
- rozpoznać styl barokowy i realizm magiczny
- gromadzić i selekcjonować informacje
- ułożyć opowiadanie
- pracować w zespole
- wygłosić dłuższą wypowiedź
- twórczo rozwiązywać problemy.

³⁴ O. Tokarczuk, *Księgi Jakubowe*, Kraków 2014, s. 449 (rozdział *O masztalerzu i nauce języka polskiego*).

VI Treści kształcenia:

1. Poznanie fragmentów powieści ***Księgi Jakubowe***³⁵.
2. Poznanie różnych modeli powieści historycznej.
3. Odczytywanie sensów fragmentów powieści.
4. Wstępne rozpoznanie utworu oraz jego analiza i interpretacja.
5. Tworzenie dłuższego tekstu.
6. Poznanie cech realizmu magicznego.
7. Poznanie cech stylu barokowego.

VII Sposoby realizacji działań.

Przedstawienie klasie celów lekcji.

Część 1

1. Uczniowie przypominają z wcześniejszych etapów kształcenia sposoby wykorzystywania wydarzeń i postaci historycznych w filmie i literaturze (konwencje komediowe, patetyczne, uproszczone- filmy animowane, satyryczne, itp.).

2. Ćwiczenie: uczniowie siadają w kręgu i budują opowiadanie

Był sobie człowiek z XVIII wieku...

Praca techniką *Wspólne opowiadanie (1)*³⁶ rozwijającą twórcze myślenie i sprawności językowe uczniów.

Część 2

Nauczyciel rozdaje uczniom zadania karty pracy do realizacji:

grupa 1

Karta pracy nr 1

Sytuacja społeczna w Polsce XVIII wieku- chłopci.

grupa 2

Karta pracy nr 2

Sytuacja społeczna- Żydzi.

grupa 3

Karta pracy nr 3

Sytuacja społeczna- rola kościoła katolickiego.

grupa 4

Karta pracy nr 4

Sytuacja społeczna- szlachta.

grupa 5

Karta pracy nr 5

Obyczaje w Polsce XVIII wieku- pogrzeb, chrzest, post.

³⁵ Ibidem.

³⁶ E. Nęcka z zespołem, *Trening twórczości*, Gdańsk 2005, s. 47.

grupa 6

Karta pracy nr 6

Porozumiewanie się, języki w XVIII- wiecznej Polsce.

grupa 7 (zadania dla grupy uczniów szczególnie zdolnych)

Karta pracy nr 7

Literatura. Tradycja kulturowa.

grupa 8 (zadania dla grupy uczniów szczególnie zdolnych)

Karta pracy nr 8

Czary alchemia, sny, wróżby.

Prezentacja.

Część 3 Podsumowanie.

Uczniowie rozwiązują problem (*burza mózgów*):

Czym różni się prezentacja historii w powieści Tokarczuk od tej z powieści Sienkiewicza?

Np.

Wydarzenia i postacie historyczne w powieściach Sienkiewicza	Wydarzenia i postacie historyczne w powieści Tokarczuk
-Rzeczpospolita prezentowana z punktu widzenia szlacheckiego -jednorodność kulturowa i religijna -idealizacja patriotów -krzepienie serc -pomijanie klęsk Polaków -eksponowanie bohaterstwa Polaków, podkreślanie ich waleczności -żywioł wojny -hierarchia społeczna jako konieczność -model powieści historycznej walterscotowskiej (powieść tradycyjna) -świat mężczyzn	-<i>historia to ciągle trwająca opowieść, suma dziejów wszystkich istnień od początku świata</i>³⁷ -kronika XVIII wieku -historia opowiadana przez wielu narratorów (wielkość punktów widzenia) -niejednoznaczność wydarzeń i postaci -Kresy jako ta część Polski, gdzie Polacy stanowią mniejszość narodową -Kresy jako tygiel wielu kultur, miejsce rozwoju herezji -ukazanie codzienności, skupienie się na duchowości i religii -ukazanie antysemityzmu Polaków -model powieści historyczno-fantastycznej -rola Jenty- obserwatorki swego narodu -refleksja na temat narodzin

³⁷ R. Koziołek, *Asterix jest dobry*, [w:] *Książki Magazyn do czytania*, 1/2015, s. 42.

Zadanie domowe:

1. Dokonaj porównania opisu polowania zaprezentowanego w powieści ***Księgi Jakubowe*** Tokarczuk (***Jak się poluje u Hieronima Floriana Radziwiłła***, s. 331-326) z opisem polowania na niedźwiedzia w ***Panu Tadeuszu***. Wskaż podobieństwa i różnice w sposobie opisu.

2. Napisz rozprawkę problemową na temat:

Różne sposoby pisania o wydarzeniach historycznych. Odwołaj się do filmów animowanych, powieści ***Księgi Jakubowe*** i wybranego utworu H. Sienkiewicza.

Opis metod:

*Snucie opowieści*³⁸- prowadzący podaje pierwsze zdanie, uczestnicy kolejno dodają zdania, tworząc spójną opowieść.

Środki dydaktyczne:

Fragmenty powieści Olgi Tokarczuk ***Księgi Jakubowe***:

Księga Mgły: 1751, Rohatyn, O fatalnym resorze i kobiecej chorobie Katarzyny Kossakowskiej, O Aszerze Rubinie i mrocznych myślach, Ul pszczeli, czyli dom i rodzina Szorów rohatyńskich, Mariasz i faraon, Biskup Sołtyk pisze list do nuncjusza papieskiego, O połkniętym amulecie

Księga Piasku: Biegun, Opowieść bieguna. Żydowski czyściciel, Jak wygląda ruach ha- kodesz, gdy duch schodzi w człowieka, O tym, jak Nachman trafia do Jenty i zasypia na podłodze przy jej łóżku, O strasznych skutkach zniknięcia amuletu

Księga Drogi: Ksiądz Chmielowski pisze do JWM Pani Drużbackiej w styczniu 1753 roku, z Firlejowa, O czym pisze Elżbieta Drużbacka do księdza Chmielowskiego w lutym roku 1756 z Krzemienia nad Wisłoką, O tym, jak ksiądz z Chmielowski broni u biskupa swojego dobrego imienia, Ksiądz Chmielowski do Elżbiety Drużbackiej, Pani Elżbieta Drużbacka do księdza Chmielowskiego czyli o doskonałości form nieprecyzyjnych, O biskupie kamienieckim Mikołaju Dembowskim, który nie wie, że jest w całej sprawie efemerydą, Nad czym rozmyśla biskup Dembowski przy goleniu, Biskup Dembowski pisze do biskupa Sołtyka, Pompa funebris. 29 stycznia 1758, Ksiądz Pikulski pisze do biskupa lwowskiego Łubieńskiego, senatora, O paleniu Talmudów,

³⁸ E. Nęcka z zespołem, op. cit., s. 47.

Antoni Moliwda- Kossakowski do Jego Ekscelencji biskupa Łubieńskiego

Księga Komety: O komecie, która zawsze zapowiada koniec świata i sprowadza Szechinę, Resztki. U Radziwiłła, O wydarzeniach w Warszawie i o nuncjuszu papieskim, Chabrowy żupan i czerwony kontusz, Co widzi Jenta spod sklepienia katedry lwowskiej 17 lipca 1759 roku, O masztalerzu i nauce języka polskiego, Chrzest

Księga Metalu i Siarki: Biczownicy

Księga Dalekiego Kraju: Nóż wysadzany turkusami, Wszystkie odmiany popiołu, czyli jak zrobić złoto domowym sposobem,

Księga Imion: Jenta

2.Karty pracy (załączniki).

Załącznik- karty pracy

Karta pracy nr 1

Sytuacja społeczna w Polsce XVIII wieku- chłopci.

Przypomnij rozdziały **Biegun, Opowieść bieguna. Żydowski czyściec** z **Księgi Drogi** (s. 538-534), **O czym pisze Elżbieta Drużbacka do księdza Chmielowskiego w lutym roku 1756 z Krzemienia nad Wisłoką** z **Księgi Drogi** (s. 630- 628) i zrealizuj znajdujące się poniżej polecenia:

- 1.Wyjaśnij znaczenie rzeczownika *biegun* w kontekście wskazanych rozdziałów.
- 2.Przedstw proces przechodzenia chłopów na własność pana.
- 3.Omów stosunek ludzi do zbiegłego chłopca. Wyciągnij wnioski na temat relacji społecznych w Polsce XVIII wieku.
- 4.W jaki sposób O. Tokarczuk prezentuje społeczeństwo polskie XVIII wieku?

Karta pracy nr 2

Sytuacja społeczna- Żydzi.

Przypomnij rozdziały **1751, Rohatyn** (s. 902-884,), **O Aszerze Rubinie i mrocznych myślach** (s. 873- 871), **Ul pszczeli, czyli dom i rodzina Szorów rohatyńskich** (s. 871- 866), **Mariasz i faraon** (s. 854- 849), **Biskup Sołtyk pisze list do nuncjusza papieskiego** (s. 836-832) z **Księgi Mgły, Biskup Dembowski pisze do biskupa Sołtyka(s. 614-612) , O paleniu Talmudów** (s. 591- 589) z **Księgi Drogi** i zrealizuj znajdujące się poniżej polecenia:

- 1.Narysuj plan Rohatyna. W jaki sposób O. Tokarczuk opisuje miasteczko?
- 2.Jakie narodowości zamieszkują miasteczko? Czym się zajmują?

3.Czego dowiadujesz się o sytuacji ekonomicznej i społecznej Żydów w Polsce XVIII wieku z podanych fragmentów?

4.Określ stosunek Polaków do Żydów, Wskaż przyczyny takich relacji.

5.Określ relacje panujące pomiędzy Żydami. Omów przyczyny.

Karta pracy nr 3

Sytuacja społeczna- rola kościoła katolickiego.

Przypomnij rozdziały **O biskupie kamienieckim Mikołaju Dembowski, który nie wie, że jest w całej sprawie efemerydą** (s. 639- 634), **Nad czym rozmyśla biskup Dembowski przy goleniu** (s. 604- 602), **Ksiądz Pikulski pisze do biskupa lwowskiego Łubieńskiego, senatora** (s. 514-512), **Antoni Moliwda- Kossakowski do Jego Ekscelencji biskupa Łubieńskiego** (s. 512- 510) z **Księgi Drogi** i zrealizuj znajdujące się poniżej polecenia:

1.Jaką rolę duchowni, bohaterowie powieści Tokarczuk, przypisują kościołowi katolickiemu na ziemiach polskich?

2.Oceń postawę moralną duchownych w świetle nauki moralnej Jezusa Chrystusa?

3.Określ stosunek duchownych do innowierców?

4.Jakie działania podejmują duchowni zaprezentowane przez Tokarczuk wobec innowierców? Dlaczego?

Karta pracy nr 4

Sytuacja społeczna- szlachta.

Przypomnij rozdziały **Resztki. U Radziwiłła** (s. 382- 378), **O wydarzeniach w Warszawie i o nuncjuszu papieskim** (s. 369-366) , **Chabrowy żupan i czerwony kontusz** (s. 345-344) z **Księgi komety**, **Nóż wysadzany turkusami** (s. 94-90) z **Księgi Dalekiego Kraju** i zrealizuj znajdujące się poniżej polecenia:

1.Jaką rolę w Polsce XVIII wieku odgrywała szlachta i magnateria? Jakie informacje na ten temat zawarła O. Tokarczuk w podanych fragmentach powieści?

2.Opisz wygląd polskiego szlachcica.

3.Co ceniła polska szlachta w XVIII wieku? Dlaczego?

4.Przedstaw typową dla polskiej szlachty biografię i postawę na przykładzie sylwetki Jerzego Marcina Lubomirskiego.

Karta pracy nr 5

Obyczaje w Polsce XVIII wieku- pogrzeb, chrzest, post.

Przypomnij rozdziały **Pompa funebris. 29 stycznia 1758** (s. 569-566) z **Księgi drogi**, **Biczownicy** (s. 309-308) z **Księgi Metalu i Siarki**, **Co widzi Jenta spod sklepienia katedry lwowskiej 17 lipca 1759 roku** (s. 437-432), **Chrzest** (s. 400-399) z **Księgi Komety** i zrealizuj znajdujące się poniżej polecenia:

1.Przedstaw przebieg rytuału pogrzebu. Jakie cechy polskiej szlachty ujawnia ten rytuał? Przywołaj kontekst historyczny.

2. Oceń pobożność XVIII- wiecznych Polaków.
3. Dlaczego chrzest frankistów wzbudził tak wielkie emocje wśród polskiej szlachty i duchowieństwa?

4. Zaprezentuj cechy duchowości Polaków XVIII wieku.

Karta pracy nr 6 (zadania dla grupy uczniów szczególnie zdolnych)

Porozumiewanie się, języki w XVIII- wiecznej Polsce.

Przypomnij rozdziały ***O fatalnym resorze i kobiecej chorobie Katarzyny Kossakowskiej z Księgi mgły*** (s. 884- 880), ***Ksiądz Chmielowski pisze do JWM Pani Drużbackiej w styczniu 1753 roku, z Firlejowa z Księgi Drogi*** (s. 768-765), ***Ksiądz Chmielowski do Elżbiety Drużbackiej z Księgi Drogi*** (s. 629-626), ***O masztalerzu i nauce języka polskiego*** (s. 449-448) z ***Księgi Komety*** i zrealizuj znajdujące się poniżej polecenia:

1. Czy w Polsce XVIII wieku mówiono po polsku? Jak określisz ówczesną kulturę polską?

2. Wypisz zwroty grzecznościowe zamieszczone w listach księdza Chmielowskiego. Jak są zbudowane? Czego dowodzi ich stosowanie?

3. Oceń styl cytowanego fragmentu ***Nowych Aten*** Benedykta Chmielowskiego. Zwróć uwagę na składnię i leksykę.

4. Zbierz informacje (skorzystaj z Internetu) o znaczeniu dzieła Benedykta Chmielowskiego ***Nowe Ateny*** dla kultury barokowej.

Karta pracy nr 7 (zadania dla grupy uczniów szczególnie zdolnych)

Literatura. Tradycja kulturowa.

Przypomnij rozdziały ***O tym, jak ksiądz z Chmielowski broni u biskupa swojego dobrego imienia*** (s. 634-630), ***Ksiądz Chmielowski do Elżbiety Drużbackiej*** (s. 628- 662) z ***Księgi Drogi, Pani Elżbieta Drużbacka do księdza Chmielowskiego czyli o doskonałości form nieprecyzyjnych*** (s. 564- 562) z ***Księgi drogi, Jenta*** (s. 27-24) z ***Księgi Imion*** i zrealizuj znajdujące się poniżej polecenia:

1. Zbierz informacje (skorzystaj z Internetu) o Elżbiecie Drużbackiej i jej roli dla rozwoju literatury barokowej.

2. Na podstawie wskazanych fragmentów powieści określ, jaką rolę przypisują literaturze Drużbacka i Chmielowski.

3. Jaką funkcję pełni tytuł powieści, tytuły kolejnych części, numeracja stron oraz stosowanie kustosza³⁹? Wskaż tradycje kulturowe i jej znaczenie dla interpretacji powieści.

4. Zinterpretuj metaforę: *sztuka pisanie (...) jest doskonałością form nieprecyzyjnych*⁴⁰.

³⁹ kustosz- w książkach drukowanych wyraz lub jego początek zapisany pod kolumną tekstu, dla rękopisów obowiązuje nazwa reklamant.

⁴⁰ O. Tokarczuk, op. cit., s. 562.

5. Odczytaj sens tworzenia literatury w świetle ostatnich trzech fragmentów rozdziału **Jenta**⁴¹. Jaka kategoria estetyczna posłużyła się O. Tokarczuk? Określ funkcjonalność tego zabiegu.

Karta pracy nr 8 (zadania dla grupy uczniów szczególnie zdolnych)

Czary alchemia, sny, wróżby.

Przypomnij rozdziały **Wszystkie odmiany popiołu, czyli jak zrobić złoto domowym sposobem** (s. 151- 149) z **Księgi Dalekiego Kraju**, **Jak wygląda ruach ha- kodesz, gdy duch schodzi w człowieka** (s. 685- 681) z **Księgi Piasku**, **O nieszka, boskim pocałunku** (s. 74-71) z **Księgi Dalekiego Kraju**, **O połkniętym amulecie** (s. 857- 855) z **Księgi Mgły**, **O tym, jak Nachman trafia do Jenty i zasypia na podłodze przy jej łóżku** (s. 781- 774), **O strasznych skutkach zniknięcia amuletu** (s. 773- 771) z **Księgi Piasku**, **Jenta** (s. 27- 24) z **Księgi Imion**, **O komecie, która zawsze zapowiada koniec świata i sprowadza Szechinę** (s. 472- 468) z **Księgi Komety**.

1. Jakie elementy cudowności wprowadziła O. Tokarczuk do swej powieści? Określ ich funkcje.

2. Zgromadź informacje na temat realizmu magicznego. Uzasadnij tezę, iż powieść Tokarczuk realizuje założenia tego nurtu w powieści.

3. Jakie cechy duchowości i umysłowości człowieka XVIII wieku

Propozycja 5- scenariusz zajęć z kartami pracy (2)

Czytanie powieści Tokarczuk może spowodować w uczniach refleksję na temat modernizacji i działań związanych z ulepszaniem świata (mit nowoczesności).

I Tytuł: Co cywilizacja zawdzięcza heretykom? O mesjanizmie, frankizmie i oświeceniu w świetle powieści O. Tokarczuk **Księgi Jakubowe**.

II Czas realizacji: 4 godziny lekcyjne.

III Uczestnicy: uczniowie liceum.

IV Cele:

Uczeń:

-odczytuje sens fragmentów powieści Tokarczuk **Księgi Jakubowe** oraz fragmentu **Co to jest oświecenie?** Kanta, I 1.1

-wykorzystuje w interpretacji fragmentów powieści historycznej wiedzę historyczną na temat sytuacji w Polsce w II połowie XVIII wieku, II 3.2

-określa wartości bohaterów, wskazuje relacje pomiędzy nimi, określa źródła konfliktów społecznych i kulturowych, II 4. 1, 2, 3

⁴¹ Ibidem, s. 25-24.

- dokonuje porównania tekstu literackiego i filozoficznego, II 2.5
- rozumie wyrazy i terminy opisujące realia Polski XVIII wieku, II 3.1
- tworzy wypowiedź ustną (prezentacja wyników pracy w grupie), III 1.1, 1.4
- buduje argumentację, III 1.3

V Planowane efekty.

Uczeń potrafi:

- odszukać informacje w tekście filozoficznym
- interpretować tekst filozoficzny
- dokonać interpretacji fragmentu powieści historycznej
- charakteryzować narratora i bohaterów
- dokonać charakterystyki społeczeństwa Polski i Europy doby oświecenia
- pracować w zespole
- być kreatywnym
- brać udział w dyskusji
- wygłosić dłuższą wypowiedź.

VI Treści kształcenia:

1. Poznanie fragmentów powieści ***Księgi Jakubowe***⁴².
2. Poznanie fragmentu tekstu filozoficznego Kanta⁴³.
4. Dokonanie interpretacji podanych rozdziałów powieści (charakterystyka świata przedstawionego).
5. Twórcze rozwiązywanie problemów.

VII Sposoby realizacji działań.

Przedstawienie klasie celów zajęć.

Zajęcia I

1. Uczniowie zostają podzieleni na 7 grup.

Zadanie:

Stwórzcie projekt nowego, lepszego świata. Każda grupa opracowuje jedno zagadnienie (lider zespołu losuje problem do rozstrzygnięcia): zasady społeczne (też kwestia wielokulturowości i zarządzania), prawo, religia, system szkolnictwa, architektura i organizacja przestrzeni, opieka zdrowotna, kultura.

Prezentacja.

2. Przypomnienie pojęcia *utopia* i genezy gatunku.

Np.

- z grec. u-topos `miejsce, którego nie ma`
- artystyczne przedstawienie idealnego państwa

⁴² O. Tokarczuk, *Księgi Jakubowe*, Kraków 2014.

⁴³ <http://kant.cba.pl>

- idealne państwo leży zazwyczaj w nieodkrytych dotąd zakątkach ziemi albo w przyszłości
- bohater trafia tam za sprawą podróży, marzeń sennych lub na skutek zakłócenia porządku czasowo- przestrzennego
- pierwsze tego typu teksty powstawały w starożytności: Platon ***Państwo, Prawa***; Plutarch ***Żywot Likurga***
- jako gatunek świadomie uprawiany dopiero od renesansu- More ***Utopia*** (1516)
- inne utopie: ***Miasto słońca*** Campanelli (barok), powieści oświeceniowe, przypowieści
- w XX wieku: Wells ***Ludzie jak bogowie***, choć wiek XX tworzy raczej dystopie⁴⁴.

3. Uczniowie ponownie wykonują zadanie, pracując w tych samych zespołach.

Zadanie:

Zaprojektujcie sposób wprowadzenia waszej wizji w życie.

Prezentacja. Wypisanie propozycji na tablicy. Ocena ich skuteczności.

Zadanie domowe:

Przeczytać wskazane⁴⁵ fragmenty powieści Tokarczuk.

Zajęcia 2

1. Nauczyciel zapisuje na tablicy problem do rozstrzygnięcia:

Czy frankiści stanowili sektę?

Uczniowie dzielą się na dwie grupy i każdy buduje jeden argument, który stanowi potwierdzenie jego tezy. Każdy uczeń wypowiada swój argument.

2. Uczniowie w parach ustalają założenia idei mesjańskiej i idei frankistów. Wnioski zapisują do zeszytów. Prezentacja, ujednolicenie notatek:

np.

- frankizm wyrasta z chrześcijaństwa, islamu i judaizmu
- odrzucenie prawa Tory
- przeczucie końca świata
- uznanie Jakuba Franka za mesjasza (realizacja schematu mesjańskiego: zapowiedzi proroków, 12 uczniów, zdrada, cierpienie za lud, cuda, męczeństwo), objawienia Jakuba - zesłania świętego ducha, ruach ha-kodesz)
- wiara w Tróję Świętą, która godzi sprzeczności, działa na rzecz równowagi; dołączenie do Trójcy postaci Szechiny, bowiem liczba 4 jest liczbą świętą (imię Boga składa się 4 liter)

⁴⁴ *Słownik rodzajów i gatunków literackich*, red. G. Gazda, S. Tynecka- Makowska, Kraków 2006, s.776-780.

⁴⁵ Spis rozdziałów umieszczony został na końcu scenariusza.

- ubóstwienie Matki Boskiej (kult wizerunku częstochowskiego) jako Szechiny (z heb. `Obecność Boża`)
- Szechina, Panna, ma oczyścić świat ze zła
- zadaniem frankistów jest wyzwolić Szechinę z więzienia Edoma i Izmaela; w jasnogórskim obrazie Matki Boskiej 'Panna' obecna jest jednak w postaci ukrytej i spętanej; żywą i namacalną postać przyjmuje w pewnej konkretnej osobie - mianowicie Ewie Frank, córce przywódcy ruchu
- obowiązek tworzenia nowego prawa
- zbawienie przyjdzie z północy, z Polski; Polska u Franka to także miejsce bez kształtu, prosty, próżny kraj bez wody, to jest bez nauk
- święta księga: *Zohar*.

3. Nauczyciel formułuje problem:

Czy, Twoim zdaniem, istnieje związek pomiędzy modernizacją a duchowością (masoni, frankiści)? W jaki sposób ten problem rozstrzyga powieść O. Tokarczuk?

Podział na grupy. Uczniowie na podstawie powieści ustalają po dwa argumenty. Prezentacja.

Np.

- frankizm i utopia w Iwaniu
- idea- utopia cara Aleksandra II
- zainteresowanie ludzkim ciałem i jego tajemnicami jako skłonności melancholiczne (wunderkamera cesarza Józefa II, w której znalazły się sklasyfikowane kości zwierząt, ludzi, ślady wielu anomalii)
- alchemia Thomasa von Schonfelda- masona, Jakuba Franka- frankisty (nazwa *ścieżką mądrości*⁴⁶ retorty, palniki, rurki, słoje, eksperymenty- poszukiwanie złota)
- dawna frankista Gitla, żona Aszera Rubina, włączająca się w dyskusję prasową wokół artykułu Kanta na temat oświecenia
- Aszer, który dostrzega zło i czuje nieufność do świata, co jest zaczątkiem oświecenia, bowiem *oświecenie zaczyna się wtedy, gdy człowiek traci wiarę w dobro i porządek świata*⁴⁷
- oświecenia jako zmiana- czysty, skanalizowany Wiedeń zamiast brudnego ciasnego Rohatyna
- cynizm, dyskusje intelektualistów, upijanie się- Moliwda, który nie jest wobec Stanisława Augusta czołobitny
- Junius Frey (mason, frankista) walczący podczas rewolucji burżuazyjnej
- idea encyklopedyzmu, porządkowania (Chmielowski).

4. Odczytanie fragmentu wypowiedzi Kanta na temat oświecenia.

Ustalenie, czym jest oświecenie w świetle tekstu Kant.

⁴⁶ O. Tokarczuk, op. cit., s. 151.

⁴⁷ Ibidem, s. 137.

Np.

- kierowanie się rozumem (*Sapere aude*)
- odwaga w kierowaniu się rozumem
- oświecenie jako *wyjście z niepełnoletności* i wejście w erę rozumu
- koniecznością dla człowieka jest więc bycie wolnym
- wolność to nieograniczone korzystanie z rozumu

Podsumowanie:

Uczniowie stosują technikę zdania niedokończonego:

Rozwój ludzkości warunkuje....

Zadanie domowe:

1. Dla uczniów przygotowujących się do matury rozszerzonej:

Przeczytaj cz. III **Nie- Boskiej Komedii** Krasińskiego. W jaki sposób poeta ukazuje Żydów?

2. Dla uczniów przygotowujących do matury na poziomie podstawowym:

W jaki sposób Mickiewicz zaprezentował postać Jankiela w **Panu Tadeuszu**?

Środki dydaktyczne

Fragmenty powieści Olgi Tokarczuk **Księgi Jakubowe**:

IDEA MESJAŃSKA:

Księga Piasku: *O wyprawie z Mordechajem do Smyrny za przyczyną snu o kozich bobkach* (s. 807- 802), *Opowieść Nachmana, w której po raz pierwszy pojawia się Jakub* (s. 799- 794), *Historia Jenty* (s. 765-752), *Resztki. O klątwie salonickiej i linieniu Jakuba* (s. 678-674)

Księga Drogi: *Co widzą bystre oczy wszelkiego rodzaju szpiegów* (s. 659- 654)

Księga Metalu i Siarki: *Machina mesjańska, jak działa* (s. 316- 315)

Księga Dalekiego Kraju: *O gotowanych jajkach i księciu Lubomirskim* (s. 100-97), *O neszika, boskim pocałunku* (s. 74-71)

ŻYCIE SEKTY:

Księga Drogi: *Jak namawialiśmy Jakuba w Giurgiu do powrotu do Polski* (s. 552- 541), *O tym, jak Iwanie, mała wieś nad Dniestrem, staje się republiką* (s. 508- 504)

Księga Metalu i Siarki: *Zwierciadło i zwykłe szkło* (s. 265-260), *Życie codzienne w więzieniu i o trzymaniu dzieci w pudełku* (s. 260-256), *Dziura do przepaści, czyli odwiedziny Towy i jego syna Chaima Turka w 1765 roku* (s. 256-250), *O nieudanych poselstwach i historii, która oblega klasztorne mury* (s. 240- 234)

Księga Dalekiego Kraju: Resztki. *Jak w mętnej wodzie ryby łowić* (s. 202- 198), *O życiu na wysokościach* (s. 186- 183), *Jak Nachman Piotr Jakubowski został ambasadorem* (s. 178- 175), *Anzeige, czyli doniesienie* (s. 167- 164), *Jak widzą świat Pańskie sny* (s. 149- 146), *Odrzucone oświadczyń Franciszka Wołowskiego młodszego* (s. 132-130), *Kim jest Pan, kiedy nie jest już tym, kim jest* (s. 79- 76), *Plotki, listy, donosy, ukazy, raporty* (s. 70-68), *Heliger Weg nach Offenbach* (s. 60-52)

FRANKIZM:

Księga Drogi: *Co widzą bystre oczy wszelkiego rodzaju szpiegów* (s. 649- 654), *"Trzech jest ukrytych przede mną, a o czwartym nie wiem"* *Księga Przysłów 30,18* (s. 654- 650), *O biskupie kamienieckim Mikołaju Dembowski, który nie wie, że jest w całej sprawie efemerydą* (s. 639-634), *Biskup kamieniecki Mikołaj Dembowski pisze list do nuncjusza apostolskiego Serry, a jego sekretarz zaś dodaje jeszcze nieco od siebie* (s. 617- 614), : *Jak namawialiśmy Jakub w Giurgiu do powrotu do Polski* (s. 552- 541)

Księga Komety: Resztki. *Osiem miesięcy wspólnoty Pańskiej w Iwaniu* (s. 458- 456), *O Dwójni, Trójcy i Czwórcy* (s. 456-452), *Ksiądz Pikulski pisze do prymasa Łubieńskiego* (s. 348- 346)

Księga Metalu i Siarki: *Życie codzienne w więzieniu i o trzymaniu dzieci w pudełku* (s. 260-256)

Księga Dalekiego Kraju: Resztki. *O świetle* (s. 50-44)

OŚWIECENIE:

Księga Dalekiego Kraju: *O cesarzu i ludziach zewsząd i znikąd* (s. 191-188), *O pociągu do tajemniczych eksperymentów na materii* (s. 155- 151), *Wszystkie odmiany popiołu, czyli jak zrobić złoto domowym sposobem* (s. 150- 148), *Aszer w kawiarni wiedeńskiej, albo Was ist Aufklärung? 1784* (s. 142-136), *O zdrowotnych aspektach prorokowania* (s. 136-134) *Moliwda w poszukiwaniu środka swojego życia* (s. 115-110)

UTOPIA:

Księga Drogi: *O tym, jak Iwanie, mała wieś nad Dniestrem, staje się republiką* (s. 508- 505)

Księga Imion: *Ewa Frank ratuje Offenbach od grabieży napoleońskiej* (s. 40-39)

ENCYKLOPEDYZM:

Księga Mgły: *O plebanii w Firlejowie i mieszkającym w niej grzesznym pasterzu* (s. 849- 838), *Elżbieta Drużbacka pisze do księdza Chmielowskiego* (s. 838- 836)

Księga Drogi: *O tym, jak ksiądz Chmielowski broni u biskupa swojego dobrego imienia* (s. 634- 630)

Księga Dalekiego Kraju: Aszer w kawiarni wiedeńskiej albo Was ist Aufklärung? 1784 (s. 142-136)
Księga Imion: Wędrówki Nowych Aten (s. 28-27)

Propozycja 6- scenariusz zajęć z kartami pracy (3)

I Tytuł: Sztuka opisu. Interpretacja fragmentu powieści ***Księgi Jakubowe*** i obrazu Gieryskiego ***Święto trąbek III***.

II Czas realizacji: 2 godziny lekcyjne.

III Uczestnicy: uczniowie gimnazjum lub liceum.

IV Cele:

Uczeń:

- odczytuje sens fragmentu powieści Tokarczuk oraz sens hasła autorstwa P. Śpiewaka, I 1.1
- rozumie znaczenia wyrazów i związków frazeologicznych, I 1.1
- rozpoznaje zastosowane we fragmencie powieści środki językowe, określa ich funkcje, I 1.4
- odróżnia wyrazy nacechowane emocjonalnie, I 3,8
- rozpoznaje konwencję realistyczną tekście literackim i malarskim, porównuje te teksty i wykorzystany motyw miasta, II 1.2, II 3.3
- charakteryzuje narratora II 2.4
- dokonuje rozpoznania zapisanego w języku (artykuł P. Śpiewaka) antysemityzmu, II 4.3
- tworzy wypowiedź pisemną (opis dzieła sztuki) i wypowiedź ustną (prezentacja wyników pracy w grupie), III 1.1, 1.4
- wykorzystuje poznane słownictwo związane z kulturą żydowską, III 2.1.

V Planowane efekty.

Uczeń potrafi:

- wyszukiwać informacje w tekście popularnonaukowym
- odczytywać obraz świata w zasobie leksykalnym
- dokonać interpretacji fragmentu powieści historycznej
- dokonać charakterystyki narratora
- napisać opis dzieła malarskiego
- dokonać charakterystyki społeczeństwa XVIII- wiecznej Polski
- pracować w zespole
- wygłosić dłuższą wypowiedź.

VI Treści kształcenia:

1. Poznanie fragmentów powieści **Księgi Jakubowe**⁴⁸.
2. Poznanie tekstu popularnonaukowego P. Śpiewaka *Żydki*⁴⁹.
4. Dokonanie analizy językowej fragmentu tekstu.
5. Tworzenie opisu dzieła malarskiego.
6. Rozpoznanie realizmu.

VII Sposoby realizacji działań.

Przedstawienie klasie celów lekcji.

Część 1

1. Podział klasy na grupy.

Zadanie:

Zgromadźcie wyrazy, które łączą, kojarzą się z rzeczownikiem *Żyd*.
Prezentacja, wnioski.

Np.

- język prezentuje obraz świata
- ukazuje kulturę, której w Polsce już nie ma
- odzwierciedla antysemityzm
- odzwierciedla dawna obecność kultury żydowskiej w Polsce.

2. Odczytanie fragmentu książki **Zapomniane słowa**, hasło *Żydki*⁵⁰ autorstwa Pawła Śpiewaka. Wskażcie wpływ języków jidysz i hebrajskiego na zasób leksykalny polszczyzny.

Część 2

3. Przypomnienie z gimnazjum cech opisu.

4. Praca w parach- ukierunkowana pytaniami analiza fragmentu powieści O. Tokarczuk **Księgi Jakubowe** (s. 901-898).

a) Jakie elementy przestrzeni prezentuje narrator? Wypisz zwroty i wyrażenia, którymi pisarka opisuje przestrzeń Rohatyna. Nazwij zastosowane środki językowe.

b) Czego o społeczności miasta dowiadujemy się z tego opisu (przynależność kulturowa, organizacja przestrzeni, zamożność, pozycja w społeczeństwie, dbałość o porządek, wykonywane usługi, zasady współistnienia grup społecznych)?

c) W jaki sposób Tokarczuk prezentuje przestrzeń miasteczka Rohatyn (Kresy, dziś Ukraina).

d) Dokonaj charakterystyki narratora.

5. Uczniowie udzielają odpowiedzi na zadane pytania; nauczyciel prezentuje zdjęcia archiwalne Rohatyna⁵¹.

⁴⁸ O. Tokarczuk, *Księgi Jakubowe*, Kraków 2014.

⁴⁹ P. Śpiewak, *Żydki*, [w:] *Zapomniane słowa*, red. M. Budzińska, Wołowiec 2014, s. 234-236.

⁵⁰ Ibidem, s. 234-236.

⁵¹ <http://stanislawow.net/miejscowosci/artykuly/rohatyn.htm>

Np.

a)

-lepianki, kryte strzechami, przyciskać budynek do ziemi, domki smukleją, strzechy stają się delikatniejsze, drewniany gont kamieniczek, itp...

-pisarka stosuje epitety, ożywienia, wyliczenia, których zadaniem jest nie tylko zaprezentować obraz miasta, ale pokazać rozmieszczenie domów i straganów w przestrzeni

-najpierw opisane są przedmieścia (ubogie), dalej ulice prowadzące do rynku (kamienice), rynek (małe domy, na parterze sklepy i miejsca usługowe, stragany), kościół Świętej Barbary, niedaleko rynku synagoga i klasztor; boczne uliczki, na których ustawiono budy należące do ubogich rzemieślników i kupców.

b)

-miasteczko wielokulturowe, zamieszkane przez Żydów, katolików, prawosławnych

-przyjeżdżają tu handlować Ormianie

-organizacja przestrzeni miejskiej odzwierciedla zamożność mieszkańców (zamożni przy rynku)

-bieda wiąże się z brudem, z zaniedbanymi budami, w których wykonuje się nisko płatne usługi (drutowanie garnków, ostrzenie noży, naprawianie butów)

-na rynku handluje się książkami, warzywami, serem, płótnem, olejem, jajami, bajglami, owocami, kołatkami, gwoźdźmi, piwem, solą, towarami z Turcji (materiały, makaty), dewocjonalia, modlitewniki

-nierówności społeczne wynikające z zamożności, ale i z przynależności kulturowej (np. Żydom zakazuje się handlować dewocjonaliami).

c)

-opis plastyczny, dokładny

-elementy języka artystycznego z kolokwialną składnią

-opis realistyczny

-z perspektywy subiektywnego narratora.

d)

-narrator trzecioosobowy, subiektywny obserwator

-świat ukazany z jego perspektywy

-ksiądz katolicki

-miejscowy (wiedza na temat Babińca- przedmieść Rohatyna)

-lęka się biedy (stosunek do druciarza)

-dystans wobec społeczności żydowskiej.

Część 3

6.Uczniowie pracują w zespołach pięcioosobowych.

Zadanie:

Wykorzystując wyrażenia i zwroty z powieści Tokarczuk dokonaj opisu obrazu Gierymskiego **Święto trąbek III**.

Prezentacja.

Zadanie domowe:

1. Dla uczniów chętnych, bardziej zainteresowanych, przygotowujących się do konkursów przedmiotowych: Zbuduj własne hasło do słownika wyrazów zapomnianych.

2. Dla wszystkich:

Przeczytaj hasło *Naser mater* autorstwa T. Różyckiego⁵² i napisz streszczenie logiczne .

Środki dydaktyczne:

1. Fragment powieści O. Tokarczuk **Księgi Jakubowe** (s. 900- 898).

2. Hasła: P. Śpiewak *Żydki* i T. Różycki *Naser mater*.

3. Prezentacja multimedialna zawierająca zdjęcie archiwalne Rohatyna i obraz Gierymskiego **Święto trąbek III**.

Literatura

E. Budnik. A. Moszyńska, B. Owczarska, ***Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie***, Kielce 2000.

P. Czapliński ***Księgi Jakubowe, czyli dwieście lat samotności***, [w:] ***Gazeta Wyborcza***, 21 X 2014.

R. Koziółek, ***Asteriks jest dobry***, [w:] ***Książki. Magazyn do czytania***, 1/ 2015

E. Nęcka z zespołem, ***Trening twórczości***, Gdańsk 2005.

G. Petty, ***Nowoczesne nauczanie***, tłum. J. Bartosik, Sopot 2010.

T. Pindel, ***Realizm magiczny***, Kraków 2014.

Podstawa programowa wraz komentarzami. Tom. 2. Język polski w szkole podstawowej, gimnazjum i liceum.

Słownik rodzajów i gatunków literackich, red. G. Gazda, S. Tynecka- Makowska, Kraków 2006.

J. Sobolewska, ***Nowa podróż ludzi Księgi***, [w:] ***Polityka***, 43.

Zapomniane słowa, red. M. Budzińska, Wołowiec 2014.

⁵² T. Różycki *Naser mater*, [w:] *Zapomniane słowa*, op. cit., s. 108.

Małgorzata Acalska

Małgorzata Musierowicz ***Wnuczka do orzechów***

1. O książce.

Ta opowieść to kolejna książka autorki znanej i lubianej serii *Jeżycjada*. Akcja powieści rozgrywa się tym razem na malowniczej, uroczej pełnej niezwykłości wsi, w której niespodziewanie zamieszkała, zmuszona okolicznościami, Ida Połys. Pani doktor błyskawicznie docenia walory pobytu w tak wyjątkowym miejscu. Wraz z nią pojawiają się tu najpierw siostrzeniec Ignacy Grzegorz, a nieco później syn Józinek. Przybycie obu dość mocno komplikuje życie głównej bohaterki opowieści Doroty Rumianek, do której czytelnik z łatwością nabiera sympatii.

Jak to zwykle u tej autorki, całą opowieść czyta się z zapartym tchem, ponieważ obfituje w niespodziewane zwroty akcji, jest okraszona humorem i przynosi czytającemu sporą porcję optymizmu i wiary w drugiego człowieka.

2. O autorce.

Od prawie 40 lat kreuje wizerunek pisarki heroicznie życzliwej. Bo kto okazuje gniew czy choćby zniechęcenie - zaraża negatywnymi uczuciami jak ospą. A kto rozbawia, pociesza i daje świadectwo wartościom - inicjuje łańcuszek ludzi dobrej woli. W przełożeniu na jej powieści polega to na demonstrowaniu idealnych relacji międzyludzkich. Co prawda Musierowicz ma kompleks lekceważonej autorki dla dziewcząt, co sugeruje natrętne przywoływanie przez nią czytających ją autorytetów - z Czesławem Miłoszem i Zbigniewem Raszewskim na czele. Ale otwartym tekstem deklaruje, że spełnia istotne społeczne obowiązki.

(Eliza Szybowicz, „Musierowicz jest w złym humorze”, wyborcza.pl)

3. Materiały metodyczne.

Sprawdzian ze znajomości treści lektury

(pytania można zapisać na kartkach i zaprosić uczniów do zabawy – losowania pytań i udzielania na nie odpowiedzi)

1. W jakich okolicznościach Dorota Rumianek poznaje Idę Połys?
2. Rozpoznaj na podstawie podanych informacji, o jakich bohaterów chodzi.

Informacje o bohaterach	?
jest pielęgniarką, mieszka i pracuje w Oslo	
nadużywa alkoholu i w jego domu jest telefon	
emerytowana nauczycielka, mieszkała niegdyś w Lednogórze, gdy zachorowała wnuczka, sprowadziła ją do siebie	
prowadzi jedyny sklep w okolicy	
oznajmił, po przewiezieniu jego biblioteki, że teraz może już zamieszkać na wsi	
potrafiła przygotować wyśmienite lody o różnych smakach, zdaniem jej męża jest jak dobra wróżka	
zapisał w testamencie swoje gospodarstwo wnuczce	

3. Z jakiego powodu Ida chętnie pozostała na wsi i nie chciała wracać do domu?
4. Do kogo tytułowa bohaterka utworu wysyłała maile?
5. Dlaczego Dorota zmartwiła się tak bardzo uszkodzeniem błękitno-białych, włoskich koralików?
6. W jaki sposób, zdaniem babć, otrzymany spadek wpłynął na ich wnuczkę?
7. Po co dziewczyna przyjeżdżała do sklepu „U Kasi”?
8. Dlaczego Ignacy Grzegorz Stryba uszkodził samochód ciotki?
9. Gdzie Dorota zobaczyła po raz pierwszy Józinka? Jakiego chłopaka zrobił na niej wrażenie?
10. Kto nazwał Dorotę wnuczką do orzechów?
11. Co było powodem upadku Doroty ze 150-letniego orzecha?
12. W jakich okolicznościach Ignacy Grzegorz podróżował motorynką?
13. Jak zakończyła się imieninowa kolacja Doroty?
14. Z jakiego powodu rodzice Idy musieli przedłużyć swój pobyt na wsi u Patrycji?
15. Jaki prezent zrobiła Dorota Józefowi?
16. W jakiej sytuacji i przez kogo Dorota została obrzucona błotem?
17. Dlaczego Józef postanowił studiować na politechnice?

Poprawne odpowiedzi

1. W drodze do domu, zauważyła leżącą obok mostku nad strumykiem nieprzytomną kobietę, pod którą zarwała się jedna z desek mostku. Okazuje się, że to Ida Połys.

2.

Informacje o bohaterach	?
jest pielęgniarką, mieszka i pracuje w Oslo	mama Doroty Teresa Rumianek
nadużywa alkoholu i w jego domu jest telefon	sąsiad, pan Chrobot
emerytowana nauczycielka, mieszkała niegdyś w Lednogórze, gdy zachorowała wnuczka sprowadziła ją do siebie	ciocia – babcia Wiktoryna
prowadzi jedyny sklep w okolicy	pani Kasia
oznajmił, po przewiezieniu jego biblioteki, że teraz może już zamieszkać na wsi	Ignacy Borejko
potrafiła przygotować wyśmienite lody o różnych smakach, zdaniem jej męża jest jak dobra wróżka	Patrycja
zapisał w testamencie swoje gospodarstwo wnuczce	Paweł Rumianek dziadek Doroty

3. Zezłościła się na syna, ponieważ za słabo zdał maturę i nie dostał się na medycynę oraz na męża, który zaczął bronić syna i ją zdenerwował, ponieważ wspomniał o burzy hormonów.
4. Do mamy.
5. Był to prezent od mamy.
6. Stała się bardziej odpowiedzialna i pracowita. Dbała o dom i jego utrzymanie, opiekowała się babciami i robiła to z przyjemnością.
7. W sklepie sprzedawała jajka i kurczaki z własnego gospodarstwa. Podbudowywała w ten sposób budżet domowy.
8. Został ugryziony przez szerszenia, a potem przez osę, nie zapanował nad pojazdem i wpadł do rowu.
9. W sklepie u pani Kasi. Dziewczyna poczuła, że to wyjątkowa osoba, ktoś godny zaufania, odpowiedzialny. Zakochała się w chłopaku od pierwszego wejrzenia.
10. Ida.
11. Okrzyk Ignacego Grzegorza, który pragnął ją ostrzec przed ugryzieniem przez szerszenia.
12. Chłopak zdecydował, że w ramach przeprosin pojedzie do sklepu, by odebrać zgubione przez Dorotę pieniądze.
13. Wybuchł pożar. Zapaliło się pole sąsiada Nowaka.

14. W mieszkaniu w Poznaniu na skutek remontu ulicy pękła ściana i z sufitu sypał się gruz. Istniało niebezpieczeństwo, że nie będzie się ono nadawało do zamieszkania.
15. Upiekła ciasteczko w kształcie serca i pięknie je zapakowała.
16. Jej szkolny kolega Igor Bogatka wzburzony tym, że nie jego obdarzyła uczuciem, wywiózł ją do lasu. Kiedy w samoobronie Dorota uderzyła go czołem w nos i zagroziła, że jeśli jej nie zostawi, to będzie się bronić, wściekły Igor podniósł garście mokrej od deszczu ziemi i rzucał nią w dziewczynę.
17. Uznał, że dzięki temu będzie miał więcej czasu dla żony.

Scenariusz lekcji nr 1

I. Temat zajęć: „*Radosna, leśna i polna zarazem nimfa*” i „*wnuczka do orzechów*”? Szkic do portretu Doroty Rumianek.

II. Czas realizacji: 1 lekcja

III. Uczestnicy: uczniowie gimnazjum

IV. Cele

Uczeń:

- doskonali umiejętność analizy i interpretacji różnych tekstów, I 1.1.
- wybiera właściwe cytaty w celu potwierdzenia swoich sądów, I 1.2
- wypowiada się o utworze, III 1.1.
- wskazuje odpowiednie fragmenty tekstu, I 1.2.
- buduje różne wypowiedzi na temat, zgodnie z ich celem, III 1.5.
- uzupełnia zapisy w tabeli, III 1.1.
- korzysta z różnych źródeł informacji, I 2.3.

V Planowane efekty.

Uczeń:

- analizuje treść utworu literackiego, odczytuje sensy dosłowne i metaforyczne,
- buduje wypowiedzi na temat tekstu literackiego, umiejętnie wykorzystując cytaty, wyrażając własne opinie, formułując oceny
- redaguje charakterystykę postaci.

VI Treści kształcenia:

1. Małgorzata Musierowicz: ***Wnuczka do orzechów***.
2. Odczytywanie utworu literackiego.
3. Wypowiadanie sądów o utworze.
4. Tworzenie różnych tekstów (hasło do słownika, notatka w formie tabeli, charakterystyka).

VII Przebieg zajęć:

Część 1

(W czasie pracy na zajęciach uczniowie wykorzystują fragmenty lektury, które należało zaznaczyć w domu – zadanie domowe przygotowujące do lekcji)

1. Udzielanie odpowiedzi na pytania:
 - jakich bohaterów literackich lubicie najbardziej i dlaczego?

- jakie wrażenie podczas lektury wywarła na was postać Doroty – swobodne wypowiedzi uczniów, stanowiące zakończenia zdania: „Dorota jest...”
2. Poszukiwanie znaczenia określeń charakteryzujących Dorotę:
- wyjaśnienie okoliczności, w jakich bohaterka została nazwana nimfą leśną i wnuczką do orzechów, (uczniowie odpowiadają na pytanie wykorzystując fragmenty tekstu lektury, które należało zaznaczyć w domu)
 - wyjaśnienie znaczenia słów *nimfa*, *dziadek do orzechów* [nimfy - mit. gr. boginki sił żywotnych i uroków wodnej przyrody, nieujarzmionej przez człowieka, personifikacje rzek i mórz (nereidy, okeanidy), źródeł (najady), lasów (driady), drzew (hamadriady), gór (oready), często mieszkające w grotach, piękne śmiertelne, ale długowieczne⁵³; dziadek do orzechów - narzędzie kuchenne służące do rozłupywania orzechów] – wykorzystanie dostępnych źródeł, np. Władysław Kopaliński, *Słownik mitów i tradycji kultury*; *Mały słownik kultury antycznej*, pod red. Lidii Winniczuk; itp.
 - identyfikowanie metaforycznych sensów określeń odnoszących się do bohaterki.
3. Omówienie celów lekcji, podanie tematu.

Cześć 2

4. Zredagowanie noty biograficznej do *Słownika bohaterów literackich* zawierającej podstawowe informacje o postaci.
5. Charakteryzowanie bohaterki utworu – uczniowie odczytują fragmenty lektury i komentują je, nazywają cechy osobowości Doroty, opisują zachowania, oceniają jej postępowanie, prezentują opinie innych bohaterów o pannie Rumianek.
6. Poszukiwanie odpowiedzi na pytanie: co Dorota myśli o sobie? – uczniowie prezentują odpowiednie cytaty.
7. Sporządzenie notatki z lekcji w formie tabeli (uczniowie wykorzystują informacje podane w czasie lekcji i uzupełniają tabelę o stosowne uzasadnienia nazwanych cech Doroty) Załącznik nr 1.

Cześć 3

8. Rozpoznanie i wskazanie elementów kształtujących osobowość dziewczyny.
9. Formułowanie wniosków: co jest najważniejsze w kształtowaniu osobowości człowieka?
10. Formułowanie opinii o postaci.

⁵³ W. Kopaliński, *Słownik mitów i tradycji kultury*, PIW, Kraków 1985, s. 755

11. Identyfikowanie sposobu kreowania bohaterki przez autorkę utworu (opisy, opinie narratora, charakterystyka pośrednia i bezpośrednia w tekście, segmentacja tekstu, funkcje korespondencji w kreowaniu obrazu postaci).

12. Przypomnienie informacji na temat charakterystyki.

Charakterystyka – forma wypowiedzi, odmiana opisu, której celem jest wszechstronne przedstawienie osoby rzeczywistej lub fikcyjnej, składa się ona z czterech głównych elementów: przedstawienia postaci, opisu wyglądu zewnętrznego, opisu cech charakteru oraz oceny charakteryzowanej postaci wraz z uzasadnieniem, redagując charakterystykę należy pamiętać o uzasadnieniu każdej cechy opisem zachowań postaci w określonych sytuacjach

Zadanie domowe

Napisz charakterystykę wybranej postaci przedstawionej w utworze Małgorzaty Musierowicz.

Załącznik nr 1

Cechy charakteru Doroty	Uzasadnienie
dobra	
wrażliwa	
odpowiedzialna	
pracowita	
zaradna	
mądra	
szczera	
samodzielna	
wielbicielka przyrody	
optymistka	

Metody: praca z tekstem, ćwiczenia redakcyjne/praktyczne: tworzenie hasła do słownika, uzupełnianie tabeli, wyrażanie opinii, udzielanie odpowiedzi na pytania, uzupełnianie niedokończonych zdań.

Środki dydaktyczne:

1. Tekst lektury.
2. Słownik mitów i tradycji kultury, **Mały słownik kultury antycznej.**
3. Materiały przygotowane przez nauczyciela do wklejenia do zeszytu: tabelka, informacje o charakterystyce.

Scenariusz lekcji nr 2

I. Temat zajęć: Czy warto mieszkać na wsi? Porównujemy nasze obserwacje z wizją wsi ukazaną w tekście Małgorzaty Musierowicz pt. ***Wnuczka do orzechów***.

II. Czas realizacji: 2 lekcje

III. Uczestnicy: uczniowie gimnazjum

IV. Cele

Uczeń:

- doskonali umiejętność analizy różnych tekstów, I 1
- wskazuje odpowiednie fragmenty tekstu I 1.2.
- objaśnia znaczenie wyrazów stosowanych w języku potocznym, I 3.1.
- porównuje własne obserwacje ze sposobem widzenia świata w lekturze, II 1.1.
- wskazuje główne problemy ukazane w utworze, II 1.2.
- dokonuje oceny postępowania bohaterów, II 4.3.
- buduje różne wypowiedzi na temat, zgodnie z ich celem, III 1.5.
- uzupełnia zapisy w tabeli, III 1.1.
- podejmuje współpracę w zespole w celu wykonania zadania III 1.5.

V. Planowane efekty.

Uczeń:

- analizuje treść utworu w celu znalezienia informacji
- dokonuje selekcji i porządkuje informacje w celu udzielenia odpowiedzi na zadane pytanie
- bierze udział w dyskusji
- skutecznie komunikuje się w zespole
- formułuje wnioski wynikające z analizy tekstu
- tworzy notatkę z lekcji w formie tabeli
- redaguje rozprawkę.

VI. Treści kształcenia:

1. Małgorzata Musierowicz: ***Wnuczka do orzechów***.
2. Czytanie utworu literackiego w celu uzyskania informacji.
3. Wypowiadanie sądów o bohaterach utworu.
4. Tworzenie różnych tekstów (notatka w formie tabeli, rozprawka).

VII. Przebieg zajęć:

Część 1

Dyskusja na temat: Jak traktuje się w mieście osoby ze wsi? Co znaczą określenia stosowane w języku potocznym *wieśniara*, *wiochmen*, ale *wiocha*? Jak je oceniacie? Jaką rolę odgrywa współcześnie w kulturze folklor? Jak jest traktowany przez znawców, a jak przez większość społeczeństwa?

Omówienie celów lekcji, podanie tematu.

Cześć 2

Podział uczniów na zespoły.

Przypomnienie zasad współpracy w zespole.

Przedstawienie zadań dla zespołów:

Zespół I

Przedstawcie informacje na temat miejsca, w którym mieszkała Dorota. Ustalcie, gdzie się ono znajduje, kto jest właścicielem gospodarstwa, co jest źródłem utrzymania rodziny.

Opiszcie uczucia dziewczyny związane z jej miejscem zamieszkania.

Zespół II

Zaprezentujcie poznanych w lekturze mieszkańców wsi. Opiszcie ich.

Zwróćcie uwagę na sposób, w jaki się utrzymują, co jest dla nich ważne, jak odnoszą się do siebie, a jak traktują obcych.

Zespół III

Jakie niebezpieczeństwa i problemy są związane z życiem na wsi? W jaki sposób traktują je ludzie z miasta? Przedstawcie i oceńcie zachowanie Idy oraz kierowców obserwujących pożar.

Zespół IV

Jakie są korzyści związane z mieszkaniem na wsi? Wskażcie, na przykładzie konkretnych postaci i ich zachowań, wartości wiejskiego życia.

Zespół V

Jak pobyt na wsi wpływa na przedstawicieli rodziny Borejków? Jakie zmiany w ich zachowaniach daje się zaobserwować? W ocenie weźcie szczególnie pod uwagę postacie Idy i Ignacego Grzegorza.

Prezentacja wyników pracy zespołów.

Sporządzenie notatki z lekcji. Uzupełnienie tabeli.

życie na wsi	
korzyści	straty

(Zapisy w tabeli zawierają informacje wynikające z pracy poszczególnych zespołów)

Część 3

Sformułowanie wniosków. Udzielenie odpowiedzi na pytanie, gdzie lepiej mieszkać: na wsi czy w mieście? Budowanie argumentów z wykorzystaniem materiałów z lektury oraz wiedzy i doświadczenia uczniów.

Ułóżcie hasło reklamowe propagujące uroki życia na wsi.

Zadanie domowe

Napisz rozprawkę na temat: Gdzie lepiej mieszkać: na wsi czy w mieście?

Metody: dyskusja, praca z tekstem, ćwiczenia redakcyjne/praktyczne: tworzenie notatki z lekcji - uzupełnianie tabeli, udzielanie odpowiedzi na pytania, budowanie wypowiedzi argumentacyjnych.

Środki dydaktyczne:

- Tekst lektury.
- Materiały przygotowane przez nauczyciela: oznaczenia dla członków zespołu, tabelka.

Małgorzata Acalska

Barbara Kosmowska ***Sezon na zielone kasztany***

1. O książce.

Niezwykły zbiór opowiadań ukazujący, z jakimi problemami muszą się borykać nastolatki. Przeprowadzka do nowego domu, brak zainteresowania ze strony rodziny, odrzucenie przez rówieśników, osoba niepełnosprawna w domu, śmierć bliskich to sytuacje, z którymi nawet dorośli nie zawsze sobie radzą. W takich trudnych chwilach można dostrzec to, co naprawdę ważne, wartościowe. Bohaterowie tekstów poddawani są próbie w istnym dla nich etapie życia – w czasie dojrzewania i kształtowania się ich charakterów. Okazuje się, że takie trudne chwile wzmacniają ducha, szlifują odwagę, kształtują pozytywne cechy młodych ludzi.

Tekst jest doskonałym pretekstem do dyskusji o ważnych dla uczniów sprawach. Książka została nagrodzona na III Konkursie Literackim im. Astrid Lindgren zorganizowanym przez Fundację "ABCXXI – Cała Polska czyta dzieciom".

2. O autorce.

Postacie są prawdopodobne i osadzone we współczesnych realiach - ktoś prowadzi blog, ktoś boi się, że filmik z jego udziałem znajdzie się na YouTube. Tak sobie myślę, że z jednej strony jest to świetna książka dla młodzieży, bo pozwala poczuć, że nie jest się samemu ze swoimi dylematami, a z drugiej może być idealna dla dorosłych, którzy nie rozumieją młodzieży lub mają o niej nienajlepsze zdanie. Barbara Kosmowska jest wnikliwą obserwatorką życia i problemów osób w okresie dojrzewania, przy czym potrafi je umiejętnie przelać na papier.

(Agata Hołubowska, „Zasłużona nagroda – recenzja książki *Sezon na zielone kasztany*”, www.qlturka.pl)

3. Materiały metodyczne.

Sprawdzian ze znajomości treści lektury

1. Wskaż odpowiedź zawierającą imię bohatera, który nie występuje w książce.
 - A. Lenka, Paweł, Ania
 - B. Basia, Robert, Marta
 - C. Olaf, Ewka, Kinga
 - D. Iga, Kaśka, Józef
2. Czego najbardziej oczekiwały Iga i jej mama po przeprowadzce do miasta?
 - A. Chciały uczestniczyć w życiu kulturalnym miasta.
 - B. Marzyły o większym mieszkaniu.
 - C. Chciały bardziej się do siebie zbliżyć.
 - D. Pragnęły poznać nowych ludzi.
3. Iga w swoim wypracowaniu zatytułowanym „Twoja najlepsza przyjaciółka” napisała o mamie *Ma zawsze dla mnie czas*. Dlaczego dziewczynka żałowała, że tak opisała mamę?
 - A. To nie była prawda.
 - B. Bo nie miała dla mamy czasu.
 - C. Bała się, co powie na to jej klasowa przyjaciółka.
 - D. Nie chciała, by mama wiedziała o tym, jak bardzo jest do niej przywiązana.
4. W jaki sposób Iga przedstawiła mamie swój problem?
 - A. Szczerze z nią porozmawiała.
 - B. Napisała do niej list, w którym opowiedziała o swoich problemach.
 - C. Skorzystała z pomocy koleżanki.
 - D. Zaprosiła mamę na swojego bloga.
5. Co zdecydowało o tym, że Szczotka zamieszkała w domu Kaśki?
 - A. Interwencja sąsiadki pani Dudek.
 - B. Przypadkowe spotkanie mamy z psem.
 - C. Rzeczowe argumenty Kaśki.
 - D. Udany pobyt psa w domu na próbę.
6. Do kogo Zosia pisze listy?
 - A. Do mamy.
 - B. Do taty.
 - C. Do babci.
 - D. Do siostry.

7. Dlaczego Ewka tak mocno się malowała?
- A. Lubiła się malować.
 - B. Chciała wyglądać tak, jak koleżanki „z klasowej czołówki”.
 - C. Chciała wyglądać na starszą niż była.
 - D. Chciała się podobać kolegom.
8. O czym najbardziej marzył Paweł?
- A. Chciał zostać piłkarzem.
 - B. Chciał zostać aktorem.
 - C. Chciał mieć psa.
 - D. Chciał podróżować.
9. Jaki prezent dostał od brata Olafa Michał?
- A. Nowe adidasy.
 - B. Bilety do kina.
 - C. Bilety na mecz piłkarski.
 - D. Urodzinowy tort.
10. Z jakiego powodu Lenka zdecydowała się na wzięcie udziału w konkursie na wiersz o babci?
- A. Nagrodą w konkursie była kolacja w eleganckiej restauracji i dziewczynka chciała na nią zaprosić swoich rozwiedzionych rodziców.
 - B. Pragnęła się sprawdzić i przekonać, czy jej wiersze spodobają się znawcom poezji.
 - C. Chciała zrobić przyjemność dziadkowi, który dał jej wycinek z gazety z informacją o konkursie.
 - D. Przekonała ją do tego nauczycielka języka polskiego.
11. Jaki cenny skarb odnalazł w czasie sprzątanía w piwnicy tato Szymka?
- A. Album ze starymi fotografiami.
 - B. Butelkę domowego wina.
 - C. Dyplomy za wygrane w technikum mecze.
 - D. Buty i łyżwy, które zostały wykonane przez jego ojca.
12. Błażej zaprasza do siebie Olgę, ponieważ chce jej przedstawić
- A. nowego kolegę.
 - B. koleżankę ze szkoły .
 - C. Roszadkę - świnkę morską.
 - D. swojego brata.

13. Zdecyduj, które informacje związane z treścią lektury są prawdziwe. Wstaw do tabelki P – jeśli uznasz, że odpowiedź jest prawdziwa lub F jeśli uznasz, że to fałsz.

informacje	P lub F
W szkolnym przedstawieniu Kopciuszek zagrał Paweł.	
Pani Dudek opowiedziała rodzicom Kasi, że dziewczynka często przebywa w śmietniku.	
W czerwonym zeszycie Lenki znajdowały się tylko wesołe wiersze.	
Nienarodzona siostra Zosi miała mieć na imię Berta.	
Kaska opisuje swoje przeżycia w Dzienniku.	

14. Dlaczego, twoim zdaniem, autorka nadała książce taki tytuł?

[illegible]

Poprawne odpowiedzi

Nr zadania	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
Odpowiedź	D	C	A	B	C	D	B	B	C	A	D	C

Zad. 13

informacje	P lub F
W szkolnym przedstawieniu Kopciuszka zagrał Paweł.	P
Pani Dudek opowiedziała rodzicom Kasi, że dziewczynka często przebywa w śmietniku.	F
W czerwonym zeszycie Lenki znajdowały się tylko wesołe wiersze.	F
Nienarodzona siostra Zosi miała mieć na imię Berta.	P
Kaska opisuje swoje przeżycia w Dzienniku.	P

Zad. 14.

Kasztanowce, kasztany, kolor kasztanowy to motywy pojawiające się w treści opowiadań. Mają one wyjątkowe znaczenie dla ich bohaterów. Iga mieszka przy ulicy Kasztanowej, Olga ma piękne, kasztanowe oczy, Paweł kasztan nosi w kieszeni na szczęście, mama Szymka ma włosy koloru kasztanów, w przedszkolu Basi odbywa się Święto Kasztana, a Robert w czasie zbierania kasztanów z siostrą Basią spotyka Zosię.

Sezon na zielone kasztany to opowieść o dojrzewaniu i kształtowaniu charakterów młodych ludzi. Zmiany dokonujące się w młodych bohaterach są tożsame z naturalnymi przemianami, jakie można obserwować w przyrodzie – symbolizują je zielone kasztany, które z czasem zbrązowieją.

Bibliografia:

1. Budnik. A. Moszyńska, B. Owczarska, *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie*, Kielce 2000.
2. *Motywowanie do lektury* [w:] Doskonalenie warsztatu polonisty pod red. A. Janus- Sitarz, Universitas, Kraków 2005, 169-186.
3. A. Janus- Sitarz, *O stanie nieczytania* [w:] Przyjemność i odpowiedzialność w lekturze, Universitas, Kraków 2009, str. 13 – 93.
4. *Podstawa programowa wraz komentarzami. Tom. 2. Język polski w szkole podstawowej, gimnazjum i liceum.*
5. W. Kopaliński, *Słownik mitów i tradycji kultury*, PIW, Kraków 1985, str. 775

Małgorzata Acalska

**Doskonalenie umiejętności czytania ze zrozumieniem.
Materiały dydaktyczne – szkoła podstawowa.**

Czytanie to umiejętność, którą należy rozwijać od początku nauki ucznia w szkole. Konieczne jest postępowanie zgodne z zasadą stopniowania trudności – należy najpierw doskonalić umiejętności związane z techniką czytania, by później przejść do ćwiczeń poświęconych rozwijaniu zdolności rozumienia czytanego tekstu. Poniższe propozycje służą temu celowi. Przeznaczone są dla uczniów klasy VI szkoły podstawowej. Oba testy wyposażone zostały w klucz odpowiedzi ze schematem punktowania.

Test czytania ze zrozumieniem nr 1

Instrukcja dla ucznia

Uważnie przeczytaj teksty, polecenia i zadania. Wybierz poprawne odpowiedzi i wykonaj zadania. Na rozwiązanie testu masz 60 minut.

Pracuj bez pośpiechu, starannie zapisuj rozwiązania.

Powodzenia!

Tekst I

Wanda Chotomska Legenda o Piaście i postrzyżynach jego syna Siemowita

Niektórzy mówią, że syn Piasta nazywał się Ziemowit i wywodzą to imię od słowa- ziemia. Ale kronikarze piszą- Siemowit, a uczeni tłumaczą: - Niewykluczone, że imię pochodzi od starosłowiańskiej nazwy- ziemia, oznaczającej rodzinę.

Rodzinę miał Siemowit nieliczną- ojca Piasta, matkę Rezpichę i chyba żadnego rodzeństwa. W każdym razie Gall Anonim o tym nie wspomina, a Gall to właśnie ten pierwszy, który przekazał nam na piśmie legendę o Siemowicie.

Był zakonnikiem z zakonu benedyktynów, pisarzem zatrudnionym w kancelarii króla Bolesława Krzywoustego i legendę o królewskich przodkach, krążącą między ludźmi od wielu pokoleń, włączył do swoich kronik.

O sobie Gall nie przekazał żadnych informacji. Nawet swego imienia nam nie zostawił.

- Gall Anonim- pisali o nim jego następcy.

- Gall- od miejsca pochodzenia, wielkiej krainy, która obejmowała również tereny dzisiejszej Francji i nosiła nazwę Galii, i Anonim- skrót od łacińskiego słowa „anonimus”- bezimienny.

Gall pisał po łacinie. Powód, dla którego włączył legendę do kronik, był prosty- pisząc o Krzywoustym nie mógł pominąć jego przodków, rodu, z którego król się wywodził.

- Z dynastii Piastów- mówiono o królu, ale historia żadnego Piasta nie zanotowała.

Gall musiał sięgnąć do legendy. Przepytywał królewskich dworzan, śladem ich słów cofał się w pradzieje, ustalał kolejność, do korowodu królewskich przodków dopisywał kolejne imiona:

- Przed Mieszkiem I był Siemomysł, syn Lestka, Lestek był synem Siemowita... Ciepło, ciepło, gorąco- uff, nareszcie! Jest Piast! Legendarny założyciel dynastii- Piast ojciec Siemowita! Teraz można już do kronik włączyć legendę- pomyślał Gall i gęsim piórem wypisał na pergaminie łaciński tytuł. [...]

Według Galla Piast był ubogim chłopem spod Gniezna. Mieszkał na ziemiach należących do księcia Popiela i żeby zbudować na nich własne gospodarstwo, musiał zaciągnąć u pana pożyczkę spłacając ją ciężką pracą.

Późniejsi kronikarze dodali mu jeszcze zawód- kołodziej. Może dlatego, że jego imię skojarzyło im się z kołem?

Piasta- to centralna część koła, ta, która styka się z osią, więc Piast może pochodzić od piasty, tak jak kołodziej od koła. Ten, który robi koła.

Niewiele ich chyba zrobił Piast. Na duże koła do wozów nie było dużo chętnych, bo wozy mieli tylko bogaci, a tych w sąsiedztwie nie było. Najbliższą okolicę zamieszkiwali tacy sami biedacy jak on. Chyba, że robił koła dla Popiela, spłacając w ten sposób swój dług.

A za darmo- strugał pewnie małe, drewniane kółka dla miejscowej dzieciarni. Jego syn też miał takie kółko. Latał z nim po obejściu, boso, w lnianej, utkanej przez matkę koszuli, z włosów bardziej do dziewczynki niż do chłopca podobny i wykrzykiwał wesoło:

- Wiśta! Wiśta wio!

W woźnicę się bawił. Zdawało mu się, że ma konia i duży, mocny wóz na prawdziwych kołach.

-Niech się bawi- mówiła Rzepicha.- Tyle jego, co tej zabawy.

I głaskała synka po głowie. A Piast patrząc na jego długie włosy, wzdychał:

- Chłopak jest coraz większy. Niedługo przyjdzie czas na postrzyżyny. Gości trzeba będzie zaprosić.

- Zacznie się dla niego męski wiek...- westchnęła Rzepicha.

- Postrzyżyny?- zdziwił się Siemowit, bo pierwszy raz usłyszał to słowo.

- Włosy ci ostrzygą- wyjaśnił ojciec.- Żebyś wyglądał jak chłopak.
Spod opieki matki przejdiesz pod moją. Będiesz pomagał mi w gospodarstwie, siał, orał.

- Będę!- ucieszył się Siemowit.

fragment legendy z książki: Wanda Chotomska „Legendy polskie”

1. Co oznacza staropolska nazwa „ziemia”?
 - A. kula ziemiska
 - B. rodzina
 - C. gleba
 - D. plemię
2. Kim był Gall Anonim?
 - A. zakonnik
 - B. pisarz
 - C. kronikarz
 - D. wszystkie odpowiedzi są poprawne
3. O jakim władcy pisał swoją kronikę Gall Anonim?
 - A. Piast Kołodziej
 - B. Mieszko I
 - C. Bolesław Krzywousty
 - D. Bolesław Chrobry
4. W jakim języku zapisywał swoje teksty kronikarz?
 - A. po łacinie
 - B. po polsku
 - C. po francusku
 - D. w języku starosłowiańskim
5. Skąd pochodzi imię i nazwisko twórcy kroniki?
6. Dlaczego Gall Anonim włączył do swojego tekstu legendę? Podaj jeden powód.
7. Zapisz imiona przodków Mieszka I zaczynając od najstarszego.
8. Czym zajmował się Piast?
 - A. był stolarzem
 - B. produkował koła
 - C. uprawiał ziemię
 - D. służył panu
9. Kim był Piast?
 - A. ojciec Siemowita
 - B. poddany księcia Popiela
 - C. ubogi chłop
 - D. wszystkie odpowiedzi są poprawne
10. Co to są *postrzyżyny*?
 - A. skrócenie włosów dziecku
 - B. staropolski obrzęd rozpoczynający przejście chłopca spod opieki matki pod opiekę ojca

- C. staropolski zwyczaj strzeżenia wszystkich członków rodziny księcia
 - D. staropolski obrzęd rozpoczynający przejście chłopca spod opieki ojca pod opiekę matki
11. Wybierz określenia charakteryzujące stosunek rodziców do syna.
- A. wymagający, troskliwi, kochający
 - B. opiekuńczy, apodyktyczni, kochający
 - C. wymagający, obojętni, zasadniczy
 - D. surowi, wymagający, kochający
12. Cechy tego tekstu wskazują, że jest on fragmentem
- A. baśni.
 - B. legendy.
 - C. mitu.
 - D. bajki.
13. Które z wymienionych cech odnoszą się do tego tekstu?
- A. Krótki utwór, najczęściej wierszowany, w którym pod postaciami zwierząt ukazani zostali ludzie i ich wady, kończy się pointą lub morałem.
 - B. Opowiadanie, w którym prawda miesza się z fikcją, związane z postacią, wydarzeniem historycznym, miejscem.
 - C. Utwór, w którym występują nieprawdopodobne postacie, przedmioty, zdarzenia, przyroda jest ożywiona, czas i miejsce akcji nieokreślone, dobro zawsze zwycięża zło.
 - D. Opowieść oparta na starożytnych wierzeniach, wyjaśniająca pochodzenie świata, natury, w której obok świata ludzi istnieje świat bogów.
14. Tekst powyższy jest przykładem
- A. liryki.
 - B. epiki.
 - C. dramatu.
 - D. Żadna odpowiedź nie jest poprawna.

Tekst II

Gniezno – miasto [...] na Pojezierzu Gnieźnieńskim; 70,8 tys. mieszkańców. Od VIII wieku było głównym grodem państwa Polan. Najstarszy zapis wymieniający nazwę Gniezna pochodzi z X w., kiedy pełniło funkcję stolicy tzw. państwa gnieźnieńskiego. W 1000 roku odbył się zjazd gnieźnieński z udziałem Bolesława Chrobrego i cesarza niemieckiego Ottona III. W tym też roku utworzono arcybiskupstwo gnieźnieńskie. W 1025 w Gnieźnie nastąpiła koronacja Bolesława Chrobrego na króla Polski. [...]

Najcenniejszym zabytkiem jest kościół archikatedralny, którego fragmenty pochodzą z czasów Mieszka I (przed 977). W katedrze złożone są relikwie św. Wojciecha, a miejsce to od X wieku otoczone jest szczególnym kultem.[...]

fragment hasła z Encyklopedii Polski

15. Z jakiego wieku pochodzi najstarszy zapis wymieniający nazwę **Gniezna**?
- A. X w.
 - B. VIII w.
 - C. XI w.
 - D. IX w.
16. Na podstawie tekstu sformułuj 3 pytania, które można by zadać na konkursie dotyczącym historii Gniezna.
17. W którym tomie encyklopedii znajdziesz informacje na temat **Gniezna**?
A.
Tom I
A - I | B.
Tom II
J - M | C.
Tom III
N - T | D.
Tom IV
U - Ż |
|-----------------------------|------------------------------|-------------------------------|------------------------------|
18. Objasnij znaczenie słów: *gród* i *kult*.
19. Wskaż podstawową cechę różniącą tekst II od I.
20. Z jakiego słownika może pochodzić to hasło?
Miasto – rozległe, przeludnione, nadmorskie, portowe. Osada. Osiedle. Przysiółek. Kolonia itp.
- A. Słownik języka polskiego
 - B. Słownik poprawnej polszczyzny
 - C. Słownik wyrazów bliskoznacznych
 - D. Słownik wyrazów obcych
21. Stwórz legendę, w której ciekawie i interesująco przedstawisz historię powstania swojej miejscowości lub zaprezentujesz nieznaną epizod z życia znanej postaci historycznej. Praca powinna zająć przynajmniej połowę przeznaczonego na to miejsca.

Klucz odpowiedzi ze schematem punktowania

Zadania zamknięte

zadanie	1.	2.	3.	4.	8.	9.	10	11.	12.	13.	14.	15.	17.	20
odpowi edź	B	D	C	A	B	D	B	A	B	B	B	A	A	C
liczba pkt	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

Zadania otwarte

zadanie	poprawna odpowiedź, kryteria punktowania	Liczba pkt
5.	Gall - od miejsca pochodzenia Anonim- skrót od łacińskiego słowa „anonimus”- bezimienny. wyjaśnienie powinno się składać z dwóch elementów, za jeden element nie ma punktu o – 1 pkt	1 pkt
6.	Pisząc o Krzywoustym nie mógł pominąć jego przodków, rodu, z którego król się wywodził. o – 1 pkt	1 pkt
7.	I wymienienie wszystkich przodków Mieszka I <i>Piast – Siemowid – Lestek – Siemomysł – Mieszko I</i> o – 1 pkt II ustalenie właściwej kolejności o – 1 pkt	2 pkt
16.	I pytania powinny być tak sformułowane, by dotyczyły informacji z tekstu, np. <i>Gdzie mieści się Gniezno? Od którego wieku pełniło funkcję stolicy? Jakie ważne dla Polski wydarzenia historyczne miały miejsce w Gnieźnie?</i> o – 1 pkt II poprawne sformułowane pytania o – 1 pkt III właściwy zapis pytań, stosowanie znaku zapytania o – 1 pkt	3 pkt
18	gród – miasto o – 1 pkt kult – cześć oddawana komuś, czemuś o – 1 pkt	2 pkt
19.	tekst II jest tekstem naukowym z „Encyklopedii”, tekst I to literatura piękna (<i>uczeń może wyrazić tę informację swoimi słowami</i>) o – 1 pkt	1 pkt
21.	Uczeń redaguje legendę / opowiadanie: I. zgodnie z tematem. o - 1 pkt. II. stosując chronologiczny układ zdarzeń. o - 1 pkt III. wskazując czas i miejsce akcji. o - 1 pkt IV. stosując określoną formę wypowiedzi – tekst	10 pkt

	wykazuje cechy legendy (<i>dotyczy postaci wybitnej lub historycznej, miejsca znanego uczniowi, ukazuje założenie powstanie np. miasta itp.</i>) o - 1 pkt	
	V. tworząc interesujący tekst o - 1 pkt	
	VI. zachowując spójność wypowiedzi (tekst spójny, uporządkowany, uczeń unika chaosu) o - 1 pkt	
	VII. przestrzegając zasad poprawności językowej (uczeń może popełnić 2 błędy) o - 1 pkt	
	VIII. zapisując tekst poprawnie (uczeń może popełnić 2 błędy ortograficzne) o - 1pkt	
	IX. przestrzegając zasad właściwego oznaczania interpunkcji w zapisie (uczeń może popełnić 2 błędy interpunkcyjne) o - 1 pkt	
	X. Zapisując tekst estetycznie (w tekście są akapity, uczeń unika skreśleń).	
	Jeżeli praca zajmuje mniej niż 18 linijek w kryteriach V, VI, VII, VIII, IX, X nie przyznajemy punktów.	

Łącznie:

Rodzaj zadań	zamknięte	otwarte	Suma punktów
Liczba punktów	14	20	34

Test czytania ze zrozumieniem nr 2

Instrukcja dla ucznia

Uważnie przeczytaj teksty, polecenia i zadania. Wybierz poprawne odpowiedzi i wykonaj zadania. Na rozwiązanie testu masz 60 minut.

Pracuj bez pośpiechu, starannie zapisuj rozwiązania.

Powodzenia!

Pani Hudson, gospodyni Sherlocka Holmesa, była niezwykle wyrozumiała kobietą. Pierwsze piętro jej domu nawiedzały nieustannie, o wszelkich porach dnia i nocy, dziwne nieraz nie budzące zaufania osoby; ekscentryczne zaś obyczaje niezwyklego lokatora i dziwaczny tryb jego życia wciąż wystawiały jej cierpliwość na nie lada próbę. Okropny nieporządek jaki otaczał zwykle Holmesa, jego zamiłowanie do muzyki, któremu hołdował w najbardziej nieoczekiwanych godzinach, ćwiczenia w strzelaniu z pistoletu uprawiane w mieszkaniu, tajemnicze, a często i cuchnące eksperymenty naukowe oraz nieodłączna od jego osoby atmosfera niebezpieczeństwa i przestępczości - wszystko to czyniło zeń najgorszego lokatora w Londynie. Z drugiej strony, wysokość opłacanych przez niego czynszów była godna książęcej szkatuły. Jestem przekonany, że można byłoby kupić ten dom za sumę wpłaconą przez Holmesa tytułem czynszów w okresie tych kilku lat, kiedy mieszkaliśmy razem.

Pani Hudson bała się go w najwyższym stopniu i nigdy nie śmiała mu się sprzeciwić, choćby na niesłychane pozwalał sobie wybryki. Jednakże lubiła go bardzo, gdyż jego stosunek do kobiet cechowała zawsze niezwykle kurtuazja i delikatność. Holmes nie ufał na ogół płci pięknej i unikał towarzystwa kobiet, lecz był zawsze rycersko nastrojonym przeciwnikiem. Wiedząc, jak szczerze pani Hudson jest do niego przywiązana, słuchałem uważnie jej wywodów, gdy przyszła do mego mieszkania w drugim roku mego małżeńskiego pożycia i opowiedziała mi o groźnym stanie zdrowia mego przyjaciela.

- On umiera, panie doktorze - lamentowała. - Przez ostatnie trzy dni coraz z nim gorzej i wątpię, czy pożyje dłużej niż do wieczora. Nie pozwalał mi sprowadzić lekarza. Dziś rano, widząc jego wychudzoną twarz i wielkie, błyszczące oczy nie mogłam znieść tego dłużej. „Z pańskim pozwoleniem lub bez – powiedziałam – wychodzę natychmiast po lekarza.”. „W takim razie – powiedział pan Holmes – niech przyjdzie doktor Watson”. Nie mamy chwili do stracenia, jeśli pan doktor chce go zastać przy życiu.

Nie wiedziałem nic o chorobie Holmesa i przeraziła mnie ta wiadomość. Toteż z największym pośpiechem chwyciłem płaszcz i

kapelusz i jadąc z panią Hudson na Baker Street, wypytywałem ją o szczegóły.

- Niewiele mogę panu doktorowi powiedzieć. Zajęty był właśnie jakąś sprawą w Rotherhithe, w jakiejś uliczce nad rzeką, i stamtąd przywłókł chorobę. Położył się w środę po południu i od tamtego czasu nie rusza się łóżka. Przez trzy dni nic nie jadł i nie pił.

- Wielki Boże! Dlaczego pani nie sprowadziła lekarza?

- Nie chciałam o tym słyszeć! Pan wie, jaki on jest uparty. Nie śmiałam mu się sprzeciwiać. Ale niedługo już będzie oglądał ten świat, jak się pan doktor za chwilę przekona.[...]

***Umierający detektyw fragment, [w] Artur Conan Doyle,
Przygody Sherlocka Holmesa***

Pytania i zadania do tekstu

1. Kto opowiada tę historię?
 - A. Pani Hudson.
 - B. Doktor Watson.
 - C. Sherlock Holmes.
 - D. Nie ma tej informacji w tekście.
2. Kim była pani Hudson?
 - A. Lekarzem.
 - B. Narratorem.
 - C. Gospodynią.
 - D. Klientką.
3. W jakim mieście mieszkał detektyw?
 - A. Londyn.
 - B. Paryż .
 - C. Wiedeń.
 - D. Rzym.
4. Jakie zachowania lokatora – Sherlocka Holmesa – były najbardziej uciążliwe dla właścicielki domu? Podaj trzy przykłady.
5. Jak odnosił się do kobiet Sherlock Holmes?
 - A. Z sympatią, wyrozumiałością, obłudą.
 - B. Delikatnie, despotycznie, z wyrozumiałością.
 - C. Grzecznie, z wyrozumiałością , obcesowo.
 - D. Uprzejmie, z wyrozumiałością, nieufnie.
6. Dlaczego właścicielka domu pozwalała na zamieszkiwanie w nim tak uciążliwego lokatora?
 - A. Był z nią spokrewniony.
 - B. Opłacał wysoki czynsz.
 - C. Płacił dodatkowo.
 - D. Nie mogła wynająć mieszkania nikomu innemu.

7. W jakim celu kobieta odwiedziła doktora? Udziel odpowiedzi stosując zdanie złożone.
8. Od kiedy Sherlock Holmes leżał w łóżku?
- Środa po południu.
 - Wtorek po południu.
 - Środa rano.
 - Wtorek rano.
9. Jakie objawy choroby można było zaobserwować u detektywa?
- Wychudzona twarz, wysypka, brak apetytu.
 - Wychudzona twarz, wypieki, bóle kręgosłupa.
 - Wychudzona twarz, brak apetytu, zawroty głowy.
 - Wychudzona twarz, wielkie, błyszczące oczy, brak apetytu.
10. Na jakiej ulicy mieszkał detektyw?
- Baker Street.
 - Charing Cross.
 - Horsham.
 - Park lane.
11. Dlaczego wcześniej nie sprowadzono lekarza do chorego?
- Nie było lekarza.
 - Brakowało pieniędzy na lekarza.
 - Chory sobie tego nie życzył.
 - Lekarz nie chciał złożyć wizyty choremu.
12. Które z wymienionych cech odnoszą się do tego tekstu?
- Narrator opowiada o świecie przedstawionym.
 - Utwór jest wielowątkowy.
 - Jeden z podstawowych gatunków epickich.
 - Wszystkie odpowiedzi są poprawne.
13. W którym, z tych słowników znajdziesz objaśnienie znaczenia słowa „lokator”?
- Słownik języka polskiego.
 - Słownik poprawnej polszczyzny.
 - Słownik wyrazów bliskoznacznych.
 - Słownik wyrazów obcych.
14. W którym tomie encyklopedii znajdziesz informacje na temat Sherlocka Holmesa?

A.

Tom I A - J

B.

Tom II K- P

C.

Tom III R - Ż

D.

Tom IV Suple- ment

Sherlock Holmes (wym.szerlok houmz) klasyczny dżentelmen – detektyw – amator stworzony przez Sir Artura Conan Doyle’a, bohater serii powieści detektywistycznych pisanych głównie między 1891 i 1925, grający na skrzypcach, amator sztuk pięknych, z nieodłączną fajką w zębach, nie zdradzający nigdy aż do ostatniej chwili swoich planów, nawet przed swym przyjacielem i nieodstępnym towarzyszem, doktorem Watsonem. Dopiero po odkryciu przestępcy następuje ujawnienie wnikliwej analizy psychologicznej i rozumowania dedukcyjnego, które doprowadziły do sukcesu. Holmes już w pierwszej powieści tej serii, *Studium w szkarłacie*(1887), występuje w pełnym komplecie swych charakterystycznych cech. [...]

Władysław Kopaliński, Słownik mitów i tradycji kultury

15. Kto stworzył postać detektywa?
 - A. John H. Watson.
 - B. Agatha Christie.
 - C. John Ronald Tolkien.
 - D. Artur Conan Doyle.
16. Podaj tytuł pierwszego tekstu, w którym wystąpił Sherlock Holmes.
17. Kiedy powstało najwięcej powieści o sławnym detektywie?
 - A. 1819 – 1891.
 - B. 1891 – 1925.
 - C. 1925 – 1989.
 - D. 1989 – 2000.
18. W jakiej odmianie powieści można było spotkać tego bohatera?
 - A. Sensacyjnej.
 - B. Przygodowej.
 - C. Detektywistycznej.
 - D. Obyczajowej.
19. Spośród podanych wyrazów wybierz synonimy.
 - A. Detektyw, detektywistyczne, dedukcja.
 - B. Detektyw, wywiadowca, agent.
 - C. Detektyw, z detektywem, o detektywach.
 - D. Tajny, dyskretny, tajniak.
20. Porównaj oba teksty i wskaż 3 informacje o Sherlocku Holmesie, które się w nich powtarzają.
21. *Na tropie zagubionego piórnika*
Opowiedz, w jaki sposób klasowy detektyw Jurek rozwiązał zagadkę zaginięcia piórnika Kasi. W pracy nazwij cechy charakteru chłopca, dzięki którym poradził sobie z rozwiązaniem problemu.

Tekst powinien zająć przynajmniej połowę przeznaczonego na to miejsca.

Klucz odpowiedzi ze schematem punktowania

Zadania zamknięte

zadanie	1.	2.	3.	5.	6.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	17.	18.	19.
odpowiedź	B	C	A	D	B	A	D	A	C	D	A	C	D	B	C	B
liczba pkt.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

Zadania otwarte

zadanie	poprawna odpowiedź, kryteria punktowania	liczba pkt.
4.	np.: okropny nieporządek, jaki go otaczał, słuchanie muzyki nawet w nocy, strzelanie z pistoletu, prowadzenie w mieszkaniu eksperymentów naukowych, odwiedziny dziwnych ekscentrycznych osób; <i>uczeń otrzymuje punkt za podanie trzech przykładów</i> o - 1 pkt.	1 pkt.
6.	I poprawna odpowiedź na pytanie, np. <i>Pani Hudson odwiedziła doktora, ponieważ zachorował jej lokator.</i> o - 1 pkt. II zastosowanie zdania złożonego o - 1 pkt.	2 pkt.
16.	podanie tytułu powieści <i>Studium w szkarłacie</i> o -1 pkt. (<i>zapis musi być poprawny</i>)	1 pkt.
20.	np. lubił muzykę, miał przyjaciela doktora Watsona, dżentelmen – zachowywał się kurtuazyjnie wobec kobiet, stworzył tę postać Artur Conan Doyle; <i>za każde wskazane podobieństwo</i> o - 1 pkt.	3 pkt.
21.	Uczeń redaguje opowiadanie I. Zgodnie z tematem. o - 1 pkt. II. Stosując chronologiczny układ zdarzeń. o - 1 pkt. III. Wskazując czas i miejsce akcji. o - 1 pkt. IV.a) W tekście występuje dwóch bohaterów - Jurek i Kasia. o - 1 pkt. b) W tekście występują inni bohaterowie lub bohater o – 1 pkt V. W tekście występują elementy charakterystyki: - nazwanie cech charakteru (przynajmniej 3)	12 pkt.

	o - 1 pkt. - uczeń dodaje do cech uzasadnienie (choćby pośrednie, np. opisując zachowanie) o - 1 pkt. VI. Tekst jest ciekawy, oryginalny (interesujący pomysł, jak zginął piórnik) o - 1 pkt. VII. Zachowując spójność wypowiedzi (tekst spójny, uporządkowany, uczeń unika chaosu) o - 1 pkt. VIII. Przestrzegając zasad poprawności językowej (uczeń może popełnić 2 błędy) o - 1 pkt. IX. Zapisując tekst poprawnie (uczeń może popełnić 2 błędy ortograficzne) o - 1pkt. X. . Zapisując tekst estetycznie (w tekście są akapity, uczeń unika skreśleń) o – 1 pkt. Jeżeli praca zajmuje mniej niż 24 linijki w kryteriach VII, VIII, IX, X, XI, XII nie przyznajemy punktów.	
	Suma	19 pkt.

Łącznie:

Rodzaj zadań	zamknięte	otwarte	Suma punktów
Liczba punktów	16	19	35